

23 august 1944 un document inedit din arhivele Securității

pag. 8-9

Nr. 34 (444), 25 - 31 august 1998

Majestatea Sa Regele Mihai I a fost propus pentru titlul de „Cavaler al Ordinului Jartierei”, cel mai înalt titlu britanic acordat unui străin și pentru Premiul Nobel pentru Pace.

Foto: Robert Drăghici

VLADIMIR TISMĂNEANU

Comuniștii români și Primăvara de la Praga

pag. 5

ALCOOLISMUL

- De ce beau românii?
- O boală tratabilă
- Cazuri și statistici

pag.

10-11

**GABRIEL ANDREESCU,
VALERIU STOICA,
ADRIAN NĂSTASE**

pag.

6-7

despre universitatea în limba maghiară

Ce se mai întâmplă prin țară? Vine iarăși vîntul crizei de guvern? Cum s-a mai dus canicula, țărăniștii și pediiștii dezgroapă iarăși vechiul război? Așa s-ar zice, după episodul cu scrisoarea lui Petre Roman către Emil Constantinescu, scrisoarea confidențială, chipurile, dar care a ajuns prin fax la toate redacțiile din vîna, din nou chipurile, a unor funcționari. Petre Roman se plînge că oamenii săi ar fi tracasat de „servicii”. Emil Constantinescu trasează „serviciilor” sarcina să se explice. (Putem fi siguri de pe acum că „serviciile” se vor achita de „sarcină” vorbind în bobote.)

Pe de-altă parte, tot PD cere ca ministrii săi să primească un fel de susținere explicită din partea primului-ministru. De ce? Pesemne, pentru a-l obliga pe șeful *Executivului* să-și înrăutățească relațiile, și așa încordate, cu o parte a PNTCD, care oricum îi reproșa concesiile făcute PD. Și apoi putem fi aproape siguri că legea privind patrimoniul public al statului, ajunsă în comisiile *Senatului*, va dezbina încă o dată coaliția majoritară.

Peste aceste tensiuni mari, sînt și unele, aparent, ceva mai mici, dar potențial nu lipsite de importanță. S-ar părea că primul-ministru vrea să „rezolve” cazul insubordonării lui Daniel Dăianu în chestiunea *Bell Helicopters*. Problema este că, dacă l-ar demite pe d-l Dăianu (cum, se pare, că tare ar dori-o), d-l Vasile ar pierde din popularitate, căci contractul cu *Bell Helicopters* nu este deloc agreat de majoritatea opiniei publice; mai mult, el ar putea fi acuzat de duplicitate, de vreme ce în scrisoarea adresată lui Bill Clinton pe 2 iulie (exact data ședinței de guvern care aprobă contractul cu *P. II*) el adopta o poziție foarte asemănătoare cu cea luată de ministrul său de Finanțe. Bineînțeles, mai e și UDMR-ul și ezitarea vădită a coaliției de a rezolva, printr-un compromis, chestiunea universității în limba maghiară.

Toate aceste tensiuni se văd îngrijorător pe fondul de continuu declin economic, și mai ales de aparentă incapacitate a guvernului de a inversa tendința nefavorabilă. Singurul parametru economic cu o evoluție pozitivă este scăderea puternică a ratei inflației; dar pentru cît timp, în condițiile în care deficitul bugetar va fi, aproape sigur, mai mare decît cel sperat? Și mă tem că nu va fi doar cu puțin mai mare!

Între timp, PDSR și Iliescu sar la beregata țărăniștilor, proferînd invective și utilizînd epitete zoologice. Scopul declarat este de a se ajunge la alegeri anticipate; scopul autentic este de a distinge între țărăniștii „răi” și pediiștii „acceptabili”, cît și cel de a rezista concurenței lui C.V. Tudor. Cît despre acesta din urmă, el anunță, în caz de victorie electorală, un fel de apocalips: internarea țiganilor în colonii, militarizarea județelor Harghita și Covasna, reintroducerea pedepsei cu moartea și, în general, faptul că țara trebuie condusă cu militariera.

Ce va fi? Mă tem că știm cu toții: diferite scandaluri mai mici, apoi mai mari, apoi criza. Iar de data aceasta, mă îndoiesc că liderii politicii își vor mai da multă osteneală s-o repare. Deja, cei mai mulți s-au consolă, probabil, cu ideea unor alegeri anticipate și cu o campanie electorală în care să se acuze reciproc de sabotarea reformei. Vor proceda potrivit bunului principiu că, dacă nu prea e reformă (și nu a prea fost, cu unele excepții), înseamnă că cineva a sabotat-o. Și cine putea s-o saboteze dacă nu adversarul politic, care, bineînțeles, nu a făcut-o chiar singur, ci de convență cu anumite „cercuri” (pe care o presă „binevoitoare” le va demasca, conform comenzi primite): masoni, unguri, ruși, „servicii”, și știți dumneavoastră mai bine cum să completați lista.

Asta va fi?

DAN PAVEL

Restructurarea crizei

Asistăm din noiembrie 1996 la un fel de meci de fotbal, cu nenumărate reprize, în care naționala noastră ia bătaie constant, încasând ploaie de goluri, cu toate că mai marchează din când în când, uneori din noroc, alteori goluri antologice. Cam aceasta este imaginea pe care mi-o sugerează *Gvernul* României. Desigur, mi-e greu să găsesc un căpitan de echipă de talia lui Hagi, ca dovadă că s-a schimbat mereu căpitanul, ba chiar și aproape toată echipa, însă concepția de joc a rămas aceeași. Acum, cineva de la federație (coaliția majoritară) s-a gândit să restructureze echipa, drept pentru care jucătorii sau colegii lor de club (partidele coaliției) se gândesc cum să continue jocul acesta semidezastroos cu mai puțini jucători. Necazul este că lipsește un antrenor al echipei naționale, deși multă vreme am crezut că rolul acesta va fi jucat de președinte. El nu a jucat însă decît rolul de selecționar, ajutat de selecționerii de la cluburi (președinții partidelor coaliției). Iată de ce actualul căpitan al echipei naționale (premierul Vasile) îndeplinește de fapt funcția de antrenor-jucător. O ipostază cam stîmjenitoare, deoarece el nu a mai jucat la nivel de națională și nici nu a antrenat. Să ne mai mirăm atunci că România nu s-a calificat nici la campionatul mondial (intrarea în NATO), nici la campionatul european (*Uniunea Europeană*)? Prin urmare, jucăm în mod indefinit un joc de calificare, deși nu se mai știe exact cînd se vor ține următoarele ediții ale campionatelor europene și mondiale.

Am recurs deliberat la comparația populistă cu jocul de fotbal și cu echipa națională pentru a sugera cît mai multora, pasionați sau nu de fotbal, că apartenența la un asemenea guvern și activitatea sa sînt de fapt ocupații pentru profesioniști, care au la activ multe selecții, ca să nu mai vorbesc de jocuri în diferite campionate profesionale din străinătate. Ar însemna să ne mintim pe noi înșine dacă am presupune că ar fi vreo țară străină dornică să-i împrumute pe membrii actualului guvern, ca tehnocrați. Poate doar pe cel care face reforma în învățămînt, însă poziția sa față de minoritarii maghiari ar fi o contrarecomandare. Sînt multe persoane de încredere în guvern, dar multe dintre ele sînt simpli debutanți, iar felul în care joacă indică faptul că au probleme serioase în a controla balonul, în a șuta la poartă etc. Și ca să termin cu comparația, momentul ales pentru a restructura echipa – a trece de la jocul în 24 la jocul în 16 sau în 18 – în plin meci mi se pare a fi contraproductiv.

În orice țară normală – ceea ce România nu este încă! – unei crize politice i se răspunde cu soluții pe măsură, remanieri, schimbări de prim-ministru, de guvern, alegeri anticipate etc. În România, în locul înlăturării reformei economice, administrative, al descentralizării, în locul privatizării masive se caută substitute de reformă, adică restructurarea guvernului. Momentul ales pentru o asemenea mișcare este nefelic, pentru că nu mărimea guvernului este o prioritate. O asemenea mișcare trebuia făcută în momentul imediat următor alegerilor din noiembrie 1996 sau după alegerile următoare, după un studiu analitic și funcțional bine fundamentat, care să fie corelat cu prioritățile de reformă ale co-

aliției și cu pașii necesari de realizare a unui stat minimal. În activitatea unui guvern, nu mărimea cabinetului este hotărîtoare, ci eficiența sa, modul în care diferite ministere sau agenții guvernamentale își exercită funcțiile. Or, o restructurare acum, cînd nu este încă clar care sînt sursele de consens între partenerii coaliției cu privire la legile și hotărîrile care implică diferite doctrine sau de interese economice, ar echivala doar cu o aminare a verdictului definitiv în problema exprimării încrederii în actualele forțe aflate la guvernare. În loc să urgenteze reformele, să accelereze privatizarea și restructurarea economiei, a administrației centrale și locale – ceea ce le-ar putea aduce actualilor guvernanți o scădere a popularității pe termen scurt, dar provocată de faptul că au realizat ceva –, ei riscă să nu realizeze nimic, ceea ce ar putea să le afecteze credibilitatea pe termen lung sau definitiv.

Restructurarea unui mecanism aflat în plină funcționare, fără o imagine prea clară a consecințelor și a scopurilor urmărite, poate avea efectul unui bumerang. Restructurarea poate să conducă nu către o simplificare a activității diferitelor domenii aflate în cauză, ci la o îngreunare a sarcinilor din diferite ministere, care vor avea pe cap mai multe de făcut, în condițiile în care nu se descurcau nici așa. Efectul va fi de centralizare excesivă, iar diferiți miniștri vor fi puși în situația de a gestiona domeniul față de care nu au nici măcar afinitate, ca să nu mai vorbim despre competență. Fără îndoială, pentru unii dintre actualii miniștri miza este de a acumula mai multă putere, de a căpăta influență mai extinsă asupra unor domenii de activitate, ceea ce ar echivala cu mai multă putere pentru partidele lor. Dar acest calcul nu ia în considerare efectul final, care este reforma economică. De aceea, eforturile făcute de diferite persoane sau echipe pentru a găsi o variantă proprie de restructurare fac parte tot din competiția din interiorul coaliției. Prin urmare, ele nu pot fi judecate pur comparativ – pentru a vedea care dintre propuneri este mai bună –, ci și contextual, pentru a vedea cine le-a propus și de ce.

Nu structura cabinetului este obstacolul în calea reformei, iar restructurarea nu va înlătura acele obstacole: lipsa de voință politică, lipsa corelării între forțele și grupurile de interese din interiorul coaliției, lipsa de curaj în asumarea pînă la capăt a hotărîrilor cruciale pentru reformă, indiferent de costurile anticipate, lipsa simțului de evaluare și de ierarhizare a priorităților actului de guvernare. Mai sînt și altele, dar ar însemna deja să personalizez, iar a personaliza în politica românească înseamnă a te ocupa de fauna politică, care nu intră în sfera de interese a științei politice, de aceea las aceste lucruri pe seama comentatorilor politici, că tot sînt mulți. Poate că ar trebui să încercăm mai degrabă o restructurare a clanului de comentatori politici, că prea sînt mulți poeți, critici literari și de artă, fizicieni, pictori, cinești, croniciari sportivi, ingineri, umoriști, pensionari, șomeri, avocați, fotbaliști, chibiti care își dau cu părerea despre politică fără să înțeleagă că fără știința politică nu poți înțelege mare lucru din politică. Întrebați-i pe politicieni!

In memoriam IOSIF SAVA

În ziua de 18 august a încetat din viață muzicologul Iosif Sava.

Iosif Sava s-a născut la 15 februarie 1933, la Iași, într-o familie în care, după cum el însuși mărturisea, „de 3-400 de ani se face muzică”. Domiciliul în București, căsătorit, avînd un fiu, pe care l-a „scos din muzică într-o vreme în care puteai muri de foame făcînd muzică”; limbi străine: franceză, germană, engleză, rusă, italiană; hobby: tot muzica.

Absolvent al Facultății de Filosofie (1955) și al Conservatorului „Ciprian Porumbescu” (1966). Colaborator al ziarului *Opinia*, din Iași, din 1948, pînă la desființarea acestuia, în 1951. A lucrat la *Radiodifuziunea Română*, la ziarul *Știința Tineretului*. Reintră în lumea muzicală în 1958, dar, după zece ani, se va dedica definitiv și imperturbabil muzicii.

Membru PCR din 1973, o întîmplare în care n-a crezut; de altfel, într-un interviu, declară că „declicul” s-a produs în „1953, la moartea lui Stalin, dar cel mai mult în 1956, cînd am făcut prima vizită la Moscova. Am văzut cerșetori în Piața Roșie (...) după aceea am început să citesc: cărți reale, cărți adevărate”.

Redactor șef la *Televiziunea Română* (din 1993), cînd a simțit liniștea de a putea vorbi „de Bach, fără a vorbi de Ceaușescu”. În primăvara acestui an, a părăsit *Televiziunea Română*, împreună cu *Serata muzicală*, pentru canalul privat *Acasă*.

A scris 45 de cărți (despre muzică), peste 6.000 de articole și a realizat emisiuni săptămînale de radio și televiziune. „Am căutat să-mi desfășor activitatea și, în pofida tuturor, cele patru emisiuni pe care le am în *Televiziune* și *continuarea tuturor activităților pe care le-am desfășurat la Radio* (București), marchează dorința mea de a transforma muzica într-o armă și-n iubirea tinerei generații. Nu izbutesc, pentru că situația socială nu este cea visată și pentru că muzica a intrat, ca orice dexteritate a trecutului, în periferia preocupărilor noastre”.

A considerat mereu că muzica poate schimba totul. De altfel, secretul lui Sava Iosif este foarte simplu: „Dar problema pentru mine nu este dacă am încredere în ABBA sau Beatels, ci că eu cred că, într-o viață de om, trebuie să te ocupi de capodoperă, dacă ai ajuns la ea”.

(Biografia muzicologului ne-a fost pusă la dispoziție de TVR, unde Iosif Sava a realizat ani de-a rîndul emisiunea *Serata muzicală*.)

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

Seria Cioran

ÎN LIBRĂRII

CIORAN

Căderea în timp

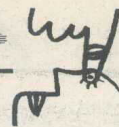
CIORAN

Despre neajunsul de a te fi născut

CIORAN

Sfîrșecare

NOU

ILIE ȘERBĂNESCU

Piața de capital în pas cu economia reală

Ultimele săptămâni au adus cele mai dramatice scăderi ale activității pe piața de capital, de la înființarea acesteia, o piață și așa abia născândă în România. Indicii bursieri – un fel de barometru al activității pe piețele de capital, pentru că măsoară, după un sistem conventional, evoluția cursului principalelor acțiuni cotate – s-au prăbușit pur și simplu, ca și volumul total al tranzacțiilor, atât la Bursa de Valori București, cât și pe RASDAQ, piața extrabursieră, unde admiterea la cotaie a companiilor este mai puțin exigentă decât în bursa propriu-zisă, dar care are aceleași funcții cu aceasta. Indicii celor două piețe se află acum la jumătatea sau chiar la mai puțin de jumătatea valorilor cu care au demarat la ceva timp după înființarea piețelor.

Faptul nu poate mira. Deși experiența demonstrează că piața de capital și economia reală dintr-o țară pot cunoaște, pentru perioade mai mult sau mai puțin îndelungate, dinamici distincte, aceeași experiență dovedește că, până la urmă, sau în ultimă instanță, piața de capital reflectă starea economiei reale pe care de fapt o reprezintă. În fond, piața de capital este organizată pentru a se permite colec-

țarea de bani disponibili pe piață pentru dezvoltarea economiei reale, constituind vectorul cel mai asigurator al eficienței investițiilor în economie. Pentru că, disponibilitățile bănești se îndreaptă obiectiv către plasamentele cele mai rentabile, iar întreprinderile pot atrage aceste disponibilități, prin noi emisiuni de acțiuni pentru majorări de capital, numai dacă însăși activitatea lor este profitabilă. Altfel, nu

se poate avea încredere.

Este, din păcate, cazul românesc. Economia reală românească, sub povara impuse de segmentul său nesănătos, pe care îl reprezintă întreprinderile de stat generatoare de pierderi și plăți restante, și care nu a cunoscut de fapt nici un fel de restructurare, merge mereu și mereu mai prost: producția este în declin și, din nefericire, mai mult în segmentul sănătos al eco-

MURSA

gănesc cumpărători. Elementul-cheie al pieței de capital este încrederea. De aceea – și trebuie înțeles limpede acest lucru! – piața de capital poate fi chiar mai dinamică decât o economie reală care merge bine, pentru că încrederea operează ca un factor potențator, dar niciodată piața de capital nu poate fi mai bună decât o economie reală care merge prost, pentru că într-o economie care merge prost nu

nomiei în capul căreia se sparg oalele, sacul bugetar s-a golit, deficitul comercial extern se accentuează și există amenințarea ca, în curând, România să nu-și mai poată onora plățile în contul serviciului datoriei externe. Este un climat economic în care nu poate exista încredere, lipsă de încredere de altminteri exacerbată de incertitudinile politice, de senzația reșimțită mereu mai puternic nu doar

Șeful statului va conduce următoarele ședințe de Guvern

PS

pe scurt

Președintele Emil Constantinescu intenționează să prezideze ședințele de guvern în care vor fi analizate strategia militară a României și programul național de aderare la Uniunea Europeană. Într-un comunicat al Președinției se menționează că nu există nici un dezechilibru între șeful statului și Guvern, și nici vreo intenție de preluare de către președinte a prerogativelor premierului Radu Vasile. În opinia șefului statului, România nu are nevoie de un președinte-premier, ci de instituții cu atribuții bine conturate, care să-și exercite competențele în baza și în limitele Constituției. (A.B.)

Control la uzina „Tractorul”

Ministrul Finanțelor, Daniel Dăianu, a dispus efectuarea unui control la uzina „Tractorul” Brașov, pentru a verifica modul în care a fost utilizat creditul bancar în valoare de 270 de milioane de lei acordat de o serie de bănci comerciale cu garanția statului. Controlul a fost dispus de ministrul Finanțelor pe baza informațiilor din presă conform cărora, deși societatea are mari datorii, salariile au fost majorate cu 16%. Cu toate că verificarea Ministerului de Finanțe nu a fost finalizată, conducerea societății „Tractorul” a hotărât să amine majorarea salariilor până când se va constata o îmbunătățire a ritmului de producție. (A.B.)

Bani pentru dezvoltarea zonelor sărace

Banca Mondială va finanța dezvoltarea celor mai sărace zone din România prin acordarea unui împrumut de 20 de milioane de dolari, în cadrul programului Fondului Român de Dezvoltare Socială. Bani vor fi folosiți pentru reparații sau construcții de drumuri, puturi de apă, rețele de electrificare. Pentru a beneficia de acest împrumut, autoritățile române vor prezenta proiectele specialiștilor Băncii Mondiale. Împrumutul va fi destinat unui număr de 600.000 de oameni, adică 12% din populația săracă a țării. Programul de finanțare va fi supus aprobării conducerii Băncii Mondiale în această toamnă. (A.B.)

Oameni și lifturi

O cabină cu pereții de un maro-decolorat, găuriți și desenați, butoane tocite de degete și arse de brichete, uși batante cu geamurile sparte, uneor batante în timpul mersului, ca la Biblioteca Națională unde trebuie să le ții cu mina și, câteodată, luxul unei oglinzi prăfuite. Cam așa arată mare parte din lifturile noastre. Toate sînt de-o vîrstă cu clădirile în care au fost montate (la Palatul Telefoanelor, de pildă, din 1936) și au o stare tehnică pe care și-o exprimă prin scîrțîieli și frecvente reacții spontane de oprire între etaje.

Conform Hotărîrii de Guvern 451/94, durata normată de viață a unui ascensor este de 10 ani. Termenul nu ar putea fi practic respectat nici dacă el ar fi de 25 de ani, cum era pînă la decizia de scurtare, datorită costurilor de montare a unui lift nou (150–250 de milioane lei) pe care ar trebui să le suporte beneficiarii lui. Așa încît, generația '60 de lifuri, ba chiar și cele mai vechi, continuă să dețină o pondere destul de mare. Singura soluție practică rămasă este întreținerea, în condiții de supraviețuire: „Întreținute cu atenție, lifurile rezistă încă o vreme”, spune Ionel Fenichi, directorul Ascensor Romservice Company, firmă care are contracte de întreținere pentru cea 7.000 de lifuri din București (cam jumătate din numărul total).

O problemă legată de lifuri, apărută după 1990, derivă din trecerea lor, odată cu apartamentele, în proprietatea locatarilor. În momentul actual, statul, prin intermediul ISCIR (Inspectoratul de Stat pentru Controlul Recipienților sub Presiune și Instalații de Ridicat – Ministerul Comerțului și Industriilor), nu face decât să verifice periodic (cam la 3 ani) starea tehnică a ascensoarelor și modul în care își desfășoară activitatea firmele autorizate tot de ISCIR să încheie contracte de proiectare, construire, montare, reparație și întreținere a lifurilor. Beneficiarilor (la blocuri reprezentate de asociațiile de locatari) le revine obligația de a se „ocupa” financiar de lifuri, fapt pe care unii dintre ei nu îl cunosc încă, deși în contractul de cumpărare a apartamentelor sînt trecute și „instalațiile în comun”. „În '58, cînd am venit în bloc, era tot liftul ăsta. Ar trebui să-l schimb” spune o bătrînă dintr-un bloc din Piața Romană, crezînd că întreținerea pe care o plătește „prima în fiecare lună” e un fel de chirie.

Contractele beneficiarilor cu firmele de întreținere (numai în București, ca 70 – dar multe au contracte pentru doar 10–15 lifuri) prind sume de cîteva sute de mii lunar (în funcție de numărul de etaje și tipul de lift), ceea ce înseamnă o sumă de 5–10 mii de lei de persoană. Însă plata se face în comun și dacă nu plătesc toți, cum se întâmplă frecvent, apar probleme și firmele se vîd nevoite să recurgă chiar la scoaterea din funcțiune a ascensoarelor. Directorul Ascensorul Romservice Company, Ionel Fenichi, es-

de români, dar și de străini, că nu se conturează o formulă politică aptă să înfrîngă, prin măsurile dure ce le-ar adopta, cercul vicios în care se zbate economia românească.

Sînt condițiile în care piața de capital vegetează, pentru că există oferte de acțiuni, dar de vînzare și aproape mai deloc de cumpărare. Doar privatizarea celor două bănci prevăzute, precum și a RomTelecom, ar mai putea scoate piața românească de capital din marasm, dacă și numai dacă – așa cum cel puțin s-a spus – o parte din acțiunile acestora va fi pusă în vînzare și pe piața de capital, prin subscripție publică, la dispoziția investitorilor români și străini.

Evident însă – deși piața românească de capital este una „subțire” (adică de mici dimensiuni) și deci ofertarea unor acțiuni de interes precum ar fi cele la bănci sau la societatea de telefoane ar produce fără îndoială un reviriment – cu o floare, cum se spune, nu se poate face totuși primăvară. O revitalizare a pieței de capital este legată strict de o repunere pe picioare a economiei reale, perspectivă destul de încetățată. În orice caz, aprecierile că prăbușirea pieței românești de capital este un ecou al crăhului intervenit pe piețele de capital de la Moscova sînt optimiste. Deși nu poate fi ignorat un „efect de antrenare”, deosebi în ceea ce privește pe investitorii străini, piața de capital românească are suficiente motivații în economia reală românească să fie în declin. Și nimic nu ar putea să înlocuiască economia reală din România însăși, ca impuls principal al pieței de capital românești.

timează că cca 25% dintre beneficiarii respectă prevederea de achitare a facturilor (7–15 zile), 45% depășesc termenul cam cu 30 de zile, iar restul de 30% cu peste 30 de zile. Mai dificil este cu instituțiile publice (fabrici, spitale ș.a.), care nu-și achită la timp facturile însă „a le opri lifurile înseamnă a crea grave probleme sociale”.

Datorită uzurii tehnice a lifurilor, dar mai ales neglijenței unora dintre locatari, se împlină o serie de accidente. Potrivit datelor furnizate de Iulian Teodorescu, directorul ISCIR, în București s-au înregistrat în 1997 șase accidente prin cădere în fundătura puțului (unul mortal) și două avarii (incendierii) ale cabinelor. În 1998 au fost deja înregistrate trei situații din primul tip (săptămîna trecută un tînăr și-a rupt coloana vertebrală) și două incendii de cabine.

Accidentele ar putea fi în mare măsură evitate dacă cei blocați în lift între etaje, în loc să încerce să iașă singuri, deschizînd ușa și sărînd afară (în momentul săriturii se schimbă centrul de greutate și apare riscul căderii prin lift), ar apela, prin butonul existent în orice cabină, alarma lifului și un colocolat ar chema deranjamentele, firmele de întreținere fiind obligate prin contract să trimită un deparator în 15–30 minute.

O altă situație tipică și mai greu previzibilă este aceea cînd ușa de la un etaj este deschisă prin intervenția cuiva (cu o cheie triunghiulară – „chiar copii se mai joacă”, spune Iulian Teodorescu) și o altă persoană, neprevăzută, intră pe ușa care, în condiții normale, n-ar trebui să se deschidă la ael etaj. Nu e greu de închipuit ce se împlină. Copiii sub 14 ani, în special cei sub 30 de kg, nu trebuie lăsați să intre singuri în lift, pentru că, datorită pragului de greutate, liftul poate fi oricînd chemat de altcineva, ei putînd fi prinși între ușile batante și cele de pe palier.

„Motivul principal al accidentelor sînt intervențiile neautorizate în instalație. Cînd cineva încearcă să repare singur liftul sau cînd îl repune în funcțiune atunci cînd noi l-am oprit – pentru reparații, modernizări sau definitiv – își asumă răspunderea”, conchide Iulian Teodorescu, directorul ISCIR. Răspundere pe care, înconștient, și-o ia asupra sa și pentru ceilalți colocolatari și, eventual, pentru propriii vizitatori.

Notă. Conform principiului că „pînă nu vezi, nu crezi”, interesul pentru banala problemă a lifurilor mi-a fost trezit acum cîteva luni, cînd, vizitînd un prieten care locuiește într-un bloc din Piața Muncii la etajul nouă, liftul nu se lăsa chemat. Am urcat scările încercînd ușile la fiecare etaj. Credeam că rămăsese deschisă o ușă și de aceea nu venea liftul. Pe la etajul cinci, ușa era întredeschisă, am dat să intru, numai că – surprinzător – în locul liftului era hăul.

Sandu Iordache

1998

25 – 31 august

VLADIMIR TISMĂNEANU

Comuniștii români și Primăvara de la Praga

Este cumva facil și nu foarte constructiv să surzi ironic astăzi în raport cu iluziile anului 1968. Cred că ar fi mult mai interesant să oferim o perspectivă istorico-genetică (spre a folosi terminologia lui François Furet) asupra a ceea ce a semnificat momentul Praga 1968, cu ale sale iluzii, dezamăgiri, așteptări mai mult sau mai puțin motivate etc. Și, pentru că l-am amintit pe Furet, trebuie spus, în spiritul ultimei sale mari cărți, că, la momentul respectiv, proiectul renovării umaniste a socialismului, deci al transcenderii modelului ultracentralizat, mono-partidist și rigid etatist promovată de Lenin și discipolii săi, avea un viitor. Astăzi știm, desigur, că nu există soluție reformistă în cadrul sistemului, însă acest lucru nu putea fi la fel de clar pentru actorii implicați în efortul de de-stalinizare din Cehoslovacia.

Praga '68 face parte din succesiunea de crize ale comunismului mondial inaugurată de revoluția maghiară din 1956. Raportarea la lecția maghiară a jucat, cum scria chiar Alexander Dubcek în memoriile sale, un rol esențial în configurarea tacticilor liderilor cehoslovaci, dar și în conturarea reacțiilor Pactului de la Varșovia. Trebuie de asemenea să luminăm acele resorturi care au făcut posibilă „diferența românească” în raport cu experimentul cehoslovac: ce fel de structuri de putere se configurau la București, care erau limitele reformelor inițiate de Nicolae Ceaușescu, în ce măsură se urmărea o depășire (abandonare) în sens democratic a modelului iacobino-bolșevic?

În termeni de fundal istoric, să semnalăm faptul că Primăvara de la Praga a fost anticipată de o serie de evenimente și desfășurări de mare semnificație: înălțarea lui Hrușciov în 1964 (venirea la cirna Kremlinului a echipei Brejnev-Kosighin, respectiv tentativa de stopare a reformelor plus re-stalinizarea parțială); persecutarea disidenților intelectuale (procesul Siniavsky-Daniel); geneza euro-comunismului prin „Nota memorială” a lui Palmiro Togliatti, scrisă cu puțin timp înaintea morții sale în vara lui 1964; intensificarea polemicii sovieto-chineze și scindarea lumii comuniste. În România, trebuie reamintită „Declarația din aprilie 1964”, document esențial pentru interpretarea potențialului de dezvoltare și experiment politic la sfârșitul epocii Gheorghiu-Dej. Congresul al IX-lea (iulie 1965) consacră această ambivalență a perioadei: pe de o parte, deschidere și autonomie exterioară (relaxare de tip titoist); pe de alta, concentrarea puterii în miinile lui Ceaușescu și fidelilor săi necondiționați (cei pe care i-am numit în scrierile mele anterioare „grupul aparatului de partid”). În România se configurează așadar acel paradox care, mai ales după 1968, va alimenta pretenția lui Ceaușescu de a fi recunoscut drept exponent al unei linii bazate pe suveranitate și

demnitate națională. Dialectica de-stalinizării și de-sovietizării se afla deci în plină derulare și abia după august '68 se va vedea care direcție a avut câștig de cauză. Mă pronunț așadar împotriva simplificărilor exagerate.

Ce se petrecea în Cehoslovacia în acea perioadă? După destalinizarea marcată (blocată de grupul conservator condus de Novotny), se accentuează fenomenele de criză (politică, socială, culturală). Conferința Uniunii Scriitorilor din primăvara lui 1967 marchează di-voțul dintre intelectualitate și conduce-

marea opiniei publice în privința abolirii cenzurii și a formării asociațiilor politice și culturale independente. Reabilitarea lui Pătrășcanu și a altor activiști persecutați în perioada Dej este utilizată de Nicolae Ceaușescu pentru consolidarea propriului statut dominant în partid, iar nu pentru dezavuarea practicilor teroriste ale securității. Nici una din figurile de vîrf ale democrației românești, pierită ca victimă a represiunilor staliniste, nu este reabilitată. Sperația de schimbare este manipulată în chip insidios de către aparatul ideologic al PCR. Contractul

August 1968, invadarea Cehoslovaciei de către trupele Pactului de la Varșovia (fotografie din *Cartea Neagră a Comunismului*, ed. Humanitas, 1998)

rea partidului. Sfidările se succed într-un ritm galopant. Conflictul dintre comuniștii cehi și cei slovaci duce la destrămarea unității la vîrf. În ianuarie 1968, Dubcek devine prim-secretar și, în doar câteva luni, un modest program de raționalizare a socialismului de stat se transformă într-o temerară strategie de modificare instituțională radicală. Liderii polonezi și est-germani sînt panicați și exercită presiuni continue asupra Moscovei, pentru a acționa preventiv. Toate documentele de arhivă susțin ideea că intervenția a urmărit întreruperea acestui experiment de regîndire a posibilității socialismului democratic, deci a fost dictată de teama osificărilor birocratice leniniste că modelul cehoslovac ar putea deveni contagios și duce la destrămarea imperiului comunist în ansamblul său.

În România, în pofida declarațiilor amicale la adresa noii conduceri de la Praga, Ceaușescu continuă să exercite controlul absolut. Mitul „rolului conducător” al partidului comunist este în continuare susținut drept dogmă sacrosanctă. Nu se publică decît fragmentar (cu simptome omisiuni) *Programul de acțiune* al PC din Cehoslovacia, adoptat în aprilie 1968. Se evită infor-

național-comunist, ale cărui linii esențiale fuseseră schițate în „Declarația din aprilie 1964”, funcționează ca un factor amortizant, menit să descurajeze pe cei care ar fi visat să emuleze experiența cehoslovacă. Departele de a recunoaște rolul pieții în economie, comuniștii români se absteau să mențină o absurdă rată a acumulării industriale. Solidaritatea lor cu Dubcek este bazată pe refuzul pretențiilor imperialiste ale URSS, iar nu pe afinități de politică internă. Atunci cînd la Praga un grup de intelectuali publică în iunie 1968 faimosul „Manifest al celor două mii de cuvinte”, Bucureștii și presa atent supravegheată de partid ignoră apelul către o pluralizare profundă a sistemului. Tot astfel, în mai 1968, cînd ideologul co-

munist ceh Cestmir Cisar profită de momentul aniversării a 150 de ani de la nașterea lui Karl Marx spre a se distanța de tradiția bolșevică, tăcerea Bucureștilui este asurzitoare. Discursul din epocă al lui Ceaușescu nu este altceva decît o colecție de platitudini deghizate în susținerea unui presupus „marxism creator”. Ruptura cu leninismul ca ideologie a rolului predestinat al partidului unic nu este la ordinea zilei la București.

În această perioadă s-a conturat și logica a ceea ce avea să devină cunoscut ulterior drept „doctrina Brejnev” a suveranității limitate. Pe baza ei a fost justificată intervenția din august 1968. Nu era vorba, în realitate, decît de o reformulare a vechii teze care condiționa internaționalismul de solidaritatea absolută cu Uniunea Sovietică. În această privință, Ceaușescu a jucat cu abilitate cartea independenței și a antisovietismului. Trebuie avut în vedere că rezistența față de Kremlin a avut, în cazul său, o dinamică oarecum contradictorie. Sfidarea monolitismului și hegemonismului sovietic i-au servit lui Nicolae Ceaușescu pentru construirea unei imagini internaționale pe care va ști să o exploateze cu ferventă tenacitate. În fapt, condamnarea intervenției nu însemna îmbrățișarea unui model democratic al socialismului, ci doar respingerea ambițiilor monopoliste ale Kremlinului (dreptul Pactului de la Varșovia de a interveni în afacerile interne ale statelor membre). Pentru Ceaușescu, cum avea să se vadă în cazul „Solidarității” și mai cu seamă în perioada Gorbaciov, reformele autentice echivalau cu „trădarea principiilor socialismului”. Scena balconului din august 1968, devenită subiect de legendă național-comunistă, nu a fost altceva decît un imens travesti istoric: un lider neo-stalinist, obsedat de putere și străin de orice tentație democratică, a reușit peste noapte să trezească un veritabil entuziasm popular și să obțină credit nelimitat din partea unei populații convinse că România va merge pe direcția liberalizării și a apropierii de Occident. Pentru Ceaușescu și suporterii săi eșecul Primăverii de la Praga va deveni alibiul utilizat pentru justificarea mitului unității indestructibile dintre partid, lider și națiune (partidul, Ceaușescu, România). Oricine se va opune lui Ceaușescu se va face așadar vinovat de subminarea acestei unități și va fi acuzat că servește interesele Kremlinului (a se vedea atacurile ignobile împotriva mișcării Goma ca și împotriva oricărei acțiuni disidente). O solidaritate fictivă cu experimentul socialismului cu chip uman a justificat astfel perpetuarea unui model obtuz și ultraautoritar de dictatură personală. Iar încercarea de a reproduce aceeași scenă în fatidicul decembrie 1989 nu va fi altceva decît un epilog jalnic al terribilului *malentendu* din tragica vară a anului 1968.

DIN SUMARELE VIITOARE 22

• Opinii despre contractul Bell Helicopters • Sorin Alexandrescu: „Fenomenul legionar: cuvîntul și fapta – sau despre un caz colectiv de miopie politică” • Despre universitatea în limba maghiară: Andrei Cornea, Daniel Vighi, Pompiliu Teodor, Horváth Andor, Mihai Șora, Enykő Magyar-Vincze • Mihaela Miroiu: „Antifeminism și conservatorism” • Noțiunea de crimă împotriva umanității, în lumina procesului lui Maurice Papon – conferință susținută de Nicolas Weill, ziarist la Le Monde • Irina Nicolau: „Bună ziua”

ASCULTĂ

B B C

PROGRAMUL INTEGRAL

ÎN BUCUREȘTI LA

UNIPLUS Radio

69.8

Clasa politică despre universitatea în limba maghiară

ADRIAN NĂSTASE,
prim-vicepreședintele PDSR

VALERIU STOICA,
prim-vicepreședinte al PNL, ministrul Justiției

O supralicitare a dreptului la identitate

Care este poziția PDSR față de ideea constituirii unei universități de stat în limba maghiară?

Discursul politic al UDMR, radicalizat după alegerile din Ungaria, se concentrează exclusiv asupra amenințării cu părăsirea guvernării în cazul în care nu se vor adopta decizii privind învățământul universitar în limba maghiară – în formula unei *Universități maghiare de stat* la Cluj. Discreția manifestată în timpul crizei guvernamentale prefigura hotărârea cu care acum UDMR urmărește să-și recupereze sprijinul necondiționat acordat. Concesiile pe care atât PNȚCD, cât și Cotroceni le-au făcut nu numai în perioada electorală, ci și în timpul nesfârșitei crize guvernamentale ce a urmat alegerilor din 1996 au ajuns la scadență (funcționalitatea coaliției a fost pusă mai presus de interesul național – concesionismul a fost aplicat ca prevenire a disfuncționalităților pe termen scurt ale unei coaliții de coaliții care nu mai reprezintă, în fond, pe nimeni).

Declarându-se împotriva formulei universităților multiculturale, solicitând imperios centre de predare exclusiv maghiară, liderii UDMR – radicali și moderați la unison – resuscită egoismul etnic caracteristic aripii lui Tökés – de care moderații uită acum să se mai delimiteze – revigorând evident irendentismul etnicist în strînsă legătură cu o Ungarie condusă de o dreaptă radicală, față de care László Tökés își arogă merite de părinte spiritual și politic.

În realizarea dezideratelor lor, liderii UDMR dogmatizează niște principii care ajung a fi considerate truisme – permanenta subliniere a faptului că sînt susținute de peste 600.000 de alegători disciplinați – în ciuda evidentei că, în acest caz, *affirmative action* nu reprezintă altceva decît o dictatură a minorității asupra majorității. Demonstrînd lipsa oricărei raționări la valorile europene și ale societății românești, liderii UDMR încearcă acreditarea ideii că instaurarea unui adevărat regim democratic în România este legată de soluționarea problemelor etnicilor maghiari: axioma „*problema minorităților este oglinda întregii reforme*” este o supralicitare a dreptului la identitate văzută discriminativ, activîndu-se o falsă sinonimie conform căreia ieșirea UDMR de la guvernare ar reprezenta eșecul democrației române.

Pentru o formațiune aflată la guver-

narea unui stat cu 20 de milioane de locuitori, reacția majorității populației și a întreg spectrului politic românesc se dovedește a nu avea nici o semnificație, nici o valoare. Partenerii de coaliție, atît timp cît dezideratele liderilor UDMR nu sînt îndeplinite, sînt văzuți ca promotori ai unei culturi politice de tip provincial, statul național unitar este considerat dacă nu o citadelă a comunismului, cel puțin un artefact ce poate fi modificat, iar cei care „*fac politica statului român*” sînt considerați inamici ai etniei maghiare. UDMR, mai mult decît valențele unui factor de stabilitate, este înclinată spre a promova caracteristicile unui agent de mișcare în interiorul sistemului național, promovînd construcții cu geometrie variabilă.

Liderii UDMR, uzitînd de formule arogante și ultimative, cu caracter bombastic-hiperbolic: „*UDMR a sprijinit politic România și este timpul ca acest lucru să fie valabil și invers*”, promovează politici fetișizînd autodeterminarea și diverse forme de autonomie, în dauna afirmării reale a drepturilor și libertăților persoanelor ori organizațiilor maghiare. UDMR, mai mult decît un partid de guvernare sau al unei coaliții, a ajuns să reprezinte o forță politică ce, reclamînd vehement o strategie orientată preponderent spre protecția minorității, nu contribuie decît la extinderea enclavizării, a segregționismului, la dezvoltarea unui profund spirit antieuropean. Un stat care ar permite sisteme de învățămînt paralele ar putea permite și revenirea la regiuni autonome. În aceste condiții, coexistența români-maghiari va fi compromisă, contactul pe orizontală fiind anemiat în favoarea contactului pe verticală. Faptul că UDMR amenință cu ieșirea de la guvernare dacă *Universitatea de stat* nu este înființată indică modul în care această formațiune politică transcende aspectul național al problemei (neglijînd o eventuală obținere a canalelor de comunicare cu majoritatea) prin apelul obsesiv la protocoale și obligații ce trebuie rezolvate exclusiv prin voința politică a coaliției și *Guvernului*. Acest tip de politică nu poate să conducă decît la revigorarea egoismului național ca o contrapondere la etnicismul exclusivist al UDMR, „*vocația europeană*” a acestui partid exclusivist manifestîndu-se nu printr-o „*transparență a frontierelor*”, ci prin instituirea *de facto*, în cadrul statului național, a frontierelor interne.

România ajunge astfel să devină nu numai propriul său dușman, ci și un puternic factor de instabilitate zonală și europeană prin crearea unui precedent ce nu-și regăsește suportul în nici unul din documentele internaționale ce reglementează această materie. Și asta în condițiile în care în Ungaria, la un deceniu de la căderea comunismului, minoritățile nu au nici măcar reprezentare parlamentară, iar sistemul educațional cuprinde școlarizarea în limba minorității doar la nivelul a 2-3 ore pe săptămînă. Dacă România a fost capabilă să ofere un nivel educațional de asemenea anvergură pentru o minoritate de aproape 1,5 milioane persoane, este de neînțeles cum Ungaria nu poate realiza același lucru pentru cîteva zeci de mii de persoane.

O universitate multiculturală în limbile maghiară și germană

Care este poziția partidului dumneavoastră față de ideea înființării unei Universități de stat în limba maghiară?

Este mult mai potrivit să ne pronunțăm în favoarea unei universități multiculturale. Există de altfel o asemenea universitate româno-maghiară la Cluj. Acest model poate continua cu o universitate multiculturală în care limbile de predare să fie maghiara și germana. Cred că o asemenea soluție este convenabilă pentru toată lumea, în sensul că și alte minorități naționale ar putea, dacă doresc, să aibă secții la o astfel de universitate. Cred că locul cel mai potrivit pentru înființarea unei universități multiculturale, alta decît *Universitatea „Babeș Bolyai”*, este la Tirgu Mureș. Am convingerea că o astfel de soluție este conformă și cu dorințele minorității maghiare și cu dorințele minorității germane și cu dorințele celorlalte minorități. Important este să găsim o soluție pentru a păstra dialogul între diferitele entități naționale, culturale, religioase. Ideea unei universități multiculturale este în acord cu exigențele *Consiliului European*. În același timp, trebuie să existe o comunicare între majoritate și minoritate, o comunicare între minorități care, într-o societate deschisă, este tocmai acest pluralism cultural.

În ultimul timp, UDMR pare a fi dat un ultimatum coaliției: adică, înființarea acestei universități ar depinde de participarea lor în continuare la guvernare...

Nu văd de ce ar mai fi nevoie de un ultimatum. Eu cred că este benefic, chiar pentru minoritatea maghiară să existe o universitate în limba maghiară și în limba germană. Problema nu se poate rezolva decît prin negocieri. Am convingerea că o astfel de soluție înțeleaptă va putea fi înțeleasă și de liderii mai mult sau mai puțini radicali ai minorității maghiare din România.

Unul dintre liderii maghiari a calificat multiculturalitatea drept subordonare a minorității față de majoritate. Cum comentați?

Noi nu vorbim de o universitate româno-maghiară ca să se vorbească de subordonarea minorității față de majoritate. Vorbim de o universitate multiculturală în limbile minorităților naționale. Nu este obligatoriu ca într-o asemenea universitate să existe o secție de limba română. Dimpotrivă, abia dacă UDMR n-ar accepta această formulă, ar înseamna că dorește să se situeze într-o poziție privilegiată față de celelalte minorități, ceea ce în termeni de drepturile omului nu cred că este de acceptat.

Pagină realizată de Iulian Anghel

INSTITUTUL EUROPEAN

Colecția ESEURI DE IERI ȘI DE AZI

Hermann Keyserling
Jurnalul de călătorie al unui filosof
China. Japonia. America

Traducere de Victor Durnea

Tipărit în 1920, după o călătorie în jurul lumii, *Jurnalul* lui Hermann Keyserling (1880-1946) se recomandă a fi citit ca un adevărat roman, în care descrierile plastice, evocările și observațiile directe sînt conectate la spiritul meditației, de mare deschidere spre problemele insului și ale lumii.

ISBN 973-586-178-X
392 pag

În aceeași colecție, în pregătire:

Henri Bergson, *Teoria risului* (ediția a II-a)
Henri Bergson, *Eseu asupra datelor imediate ale conștiinței* (ediția a II-a)

Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600
Tel-fax: 032 / 230197 • tel 032 / 233800 • tel. difuzare 032 / 233731
e.mail: rtynova@mail.cccis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

GABRIEL ANDREESCU

Universitatea în limba maghiară sau „principala grijă a românului“

Fără nici o legătură cu temperaturile din această vară, cererea de înființare a unei universități de stat maghiare produce o mult prea înaltă iritare și excesiv de multe preocupări. Ca mai întotdeauna, vehemența exprimă nealenta judecare a subiectului. Iată de ce voi începe cu o distincție fără de care nu știu cum ne-am putea descurca mai departe: distincția dintre (1) dreptul unei comunități cum este cea maghiară, de a urma studii superioare în limba maternă, și (2) soluția instituțională optimă, în contextul nostru, pentru desfășurarea învățămîntului universitar maghiar.

Principiile

Felul în care statele sînt datoare să trateze problema minorităților naționale este descris în mai multe documente internaționale, unele obligatorii pentru statul român, altele doar o recomandare. Iată ce spune *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice* (adoptat de ONU în 1966 și ratificat de România în 1974), în art. 27: „In statele în care există comunități etnice, religioase sau lingvistice, persoanele aparținînd acestor minorități nu pot fi lipsite de dreptul de a avea, în comun cu ceilalți membri ai grupului lor, propria lor viață culturală, de a profesa și practica propria lor religie sau de a folosi propria lor limbă”. Sintetizînd: statele nu au voie să se opună voinței comunităților minoritare, opțiunilor lor ce privesc propriul destin (opțiuni care trebuie să fie, desigur, corepunzătoare, realiste, cum o și argumentează comentariile *Comitetului Drepturilor Omului de la Geneva*, pe marginea art. 27).

Dacă unele persoane au impresia că art. 27 al *PIDCP* este încă interpretabil, sugerez o altă referință – desigur, nu cu același statut juridic. Mă refer la un document „specializat”, *Recomandările de la Haga privind Drepturile Educaționale ale Minorităților Naționale* (elaborate sub egida *Fundației privind Relațiile Interetnice* de pe lângă *Realitatea Comisar* privind Minoritățile Naționale/OSCE, 1996): „Persoanele aparținînd minorităților naționale au dreptul de acces la învățămîntul terțiar în propria lor limbă dacă au demonstrat necesitatea lui și dacă există o justificare numerică (...). Persoanele aparținînd minorităților naționale pot de asemenea să urmărească căi și mijloace de a stabili propriile lor instituții la nivel terțiar”. În cazul maghiarilor din România semnificativ este și art. 18: „In situațiile în care o minoritate națională a menținut și controlat, în istoria sa recentă, propriile sale instituții de nivel superior, acest fapt va fi recunoscut pentru determinarea modelelor de urmat”. În sfîrșit, să mai notez un document elaborat de către o altă organizație internațională de care aparține România, *Consiliul European. Recomandarea 1353*, privind accesul minorităților la învățămînt superior a fost adoptată de *Adunarea parlamentară* la 27 ianuarie 1998. Art. 6 enunță: „guvernele trebuie să recunoască libertatea fundamentală de a întreprinde studii la nivel superior și a crea instituții cu acest scop; aceste instituții trebuie să beneficieze de o susținere oficială imediat ce calitatea lor a fost recunoscută – pe o bază nediscriminatorie și echitabilă – și s-a stabilit că există o cerere reală; limba nu trebuie să fie un criteriu de recunoaștere a instituțiilor și calificărilor”. În contextul celorlalte articole, ar fi vorba vorba despre susținerea dreptului persoanelor minoritare de a beneficia de învățămînt superior în propria lor limbă, dacă există o cerere și solicitarea se justifică. Există la noi o cerere în acest sens? Are ea

justificare? Maghiarii din România reprezintă cea mai numeroasă minoritate din Europa, și-au elaborat în detaliu proiecte și programe proprii, au o lungă tradiție istorică a învățămîntului terțiar. Cum s-ar putea contesta, legitim, avînd în vedere cele de mai sus, dreptul lor la învățămînt universitar (terțiar) în limba maternă, inclusiv în instituții proprii? Dacă tezele expuse mai sus nu se aplică maghiarilor din România, atunci ele nu se aplică nimănui.

Iată deci principiile. Dar practica? Pentru cine tot declară că învățămînt universitar nu există niciunde o să notez doar *Actul Universităților din Finlanda*, legea fundamentală în acest domeniu, în forma adoptată la 27 iunie 1997. *Secțiunea 9, alin. 2, enunță: „Limbile de instrucție și examinare ale Universităților din Helsinki, ale Universităților de Tehnologie din Helsinki, ale Academiei de Arte Frumoase, ale Academiei Sibelius, ale Universității de Artă și Design și ale Academiei de Teatru sînt finlandeza și suedeza. Limba de instrucție și examinare a Universității Abo Academy, a Școlii Suedeze de Economie și Business și a Școlii Suedeze de Asistență Socială și Administrație Locală a Universității din Helsinki este suedeza”.* Cu alte cuvînt, în Finlanda există mai multe universități mixte și mai multe universități de limbă suedeză. Pentru cîți suedezi? Pentru circa 295 000 (5,8% din populația Finlandei)! Să fie limpede, deci: spiritul în care comunitatea democrațiilor avansate tratează tema educației superioare în limba maternă arată respect pentru dorințele comunităților minoritare, grijă pentru a răspunde nevoilor acestora. În nici un caz dreptul internațional nu se opune, așa cum declară ignoranții, instituțiilor de învățămînt superior ale minorităților. Din contră. Desigur, noi nu trebuie să urmărim ceva pentru că e făcut de alții. Raționamentul, conform căruia societatea românească trebuie să se comporte civilizată și să respecte alteritatea cade deplin în răspunderea noastră.

Deși dreptul la învățămînt universitar în limba maternă este de necontestat rămîne în picioare problema, care ar fi modalitatea cea mai bună? O universitate multiculturală? Una independentă, la Cluj? Una independentă, ori tot multiculturală, la Tirgu Mureș? Astfel de întrebări cer un răspuns profesional. Ar fi de analizat diferite variante, luîndu-se în considerare resursele umane și financiare, distanțele, proiectele pe termen lung și bineînțeles, criteriile propriu-zis universitare. Dar, pentru a fi luate în considerare, posibilitatea tuturor variantelor trebuie acceptată în principiu.

Fapte

Citesc declarațiile ultime ale oamenilor politici... Ion Diaconescu este de părere: „să nu acceptăm o separație, o segregare în interiorul statului român”. Valeriu Stoica consideră structura actuală a *Universității* din Cluj suficientă. Un așezămînt universitar nou? Cel mult o universitate multiculturală la Tirgu Mureș. Declarația vicepreședintelui PD, Bogdan Niculescu-Duvăz: „Sistem categoric împotriva înființării unei universități de stat pe criterii etnice”. (Cîți realizează oare confuzia dintre o universitate în limba maternă și una pe criterii etnice?) Regret că domnul Margu, ministrul care face, într-adevăr, una dintre cele mai ample reforme din România, pentru care merită toată stima, suferă de acest călcîi al lui Ahile, universitatea maghiară. Conform părerii ministrului Educației Naționale, învățămîntul universitar pentru minoritari nu ar putea lua decît forma unei universități multiculturale, cum este ceea ce a construit

domnia sa la Cluj. Dar ce spațiu multicultural este acela cu simboluri exclusiv românești (bustul lui Bolyai, ca patron al universității, nu are de ce să intre la so-coteală)? Asigurînd majorității române din *Senatul Universității* un monopol decizional inclusiv asupra învățămîntului maghiar? De ce a fost introdus în programul de guvernare principiul „vor fi eliminate restricțiile privitoare la... învățămîntul universitar”? Stai și te întrebi: cum nu ajung acești lideri politici la unanimitate cînd e vorba de casele naționalizate, de privatizare, de impozite, de contractul cu *Bell Helicopters*? Cum se înțeapă de se înțeleg ei imediat, cînd e vorba de a se împotrivi universității în limba maghiară? Lumea suferă de foame, spitalele nu au medicamente, producția tot scade, într-un cuvînt, țara se prăbușește și nimic nu ne motivează atît de tare politic ca dorința de a-i face pe maghiari să învețe cum vrem noi și nu cum doresc ei!

E limpede că refuzul confirmării (legislative) a posibilității unor instituții de învățămînt universitar propriu va duce la ruperea UDMR de coaliție. Pînă acum, eșecurile în definitivarea înțelegerilor cu partenerii de coaliție au fost ținute sub control. UDMR trebuia ținut de poale, pînă cînd va trage linia finală. Dacă, la tragerea liniei finale, deasupra nu se află învățămîntul superior, așa cum este ei dorit, nu e loc de altă reacție, decît de ieșirea furioasă de la guvernare, clamîndu-se intenția asimilării și șovinismul visceral al românilor. Parcă aud campaniile adresate întregii lumi, criticînd situația minorităților din România. Parcă revăd izbucnirea în exces a replicilor. Presimt, cu cîtă ușurare România va fi trecută de unii arhitecți ai continentelor, la colț. (Ce să ne batem capul cu o lume absurdă, în care nu poți avea încredere în nimic?) Pînă și *Adevărul*, ziarul antimaghiar cel mai pervers (a cărui ultimă manipulare era ideea, contrară tuturor realităților, a acordării pentru maghiari din România, a cetățeniei Ungariei) recunoștea că ultimul atu al României a rămas participarea UDMR la guvernare.

Acum doi ani minoritatea maghiară a fost integrat politic. Un act atît de inteligent dar în fond, atît de simplu! Am văzut cu toții reacția internațională. De la Bill Clinton pînă la cel mai umil reprezentant oficial ori neoficial al lumii democratice, toți au salutat reconcilierea româno-maghiară. Pe fondul altor situații urite (care-i fac pe germani să pună vameșul la scara avionului sosit în Germania, din București, scanderindu-te de umilnă) depășirea scandalurilor interetnice era parcă o lumină. Desigur, ruperea și redeschiderea tensiunilor dintre români și maghiari va fi privită cu dispreț, în aceeași unanimitate. Să dai așa, absurd, cu piciorul la considerația lumii civilizate, numai ca să nu aibă maghiarii universitate maghiară! (Dar desigur, opiniile din afară reprezintă numai un apendice a problemelor dinăuntru.) Stai și te întrebi: sînt acești oameni maturi? Au ei discernămint?

Personal, cred că o (adevărată) universitate multiculturală constituie o foarte bună soluție. Să auzi într-un lăcaș de cultură mai multe limbi, să aduni alături stiluri diferite, să alegi dintr-o pleiadă de oferte rezultînd din multiculturalitate, nu e oare minunat? Faptul că germanii, maghiarii și românii învață alături nu poate decît să dezvolte spiritul de toleranță; să ofere sentimentul valorilor universale. O dovedesc toate sondajele: antimaghiarismul cel mai virulent se manifestă acolo unde nu este prezent nici un picior de ungar. Dar această idee nu trebuie exagerată, absolutizată, și nici nu trebuie folosită ca un clișeu. Pentru a se cunoaște și respecta, românii și maghiarii nu au neapărat nevoie să studieze în aceeași instituție de învă-

țămînt superior. Ce faci cu faptul că unii studenți români învață la București iar alții români, la Timișoara ori Iași? Ar trebui să-i adunăm pe toți într-o universitate mamut, ca să „comunice”? Să renunți, din aceleași motive, la învățămîntul fără frecvență? Să impui prezența obligatorie la cursuri (contrazicînd principiul „atît de universitar” (!) al facultății), din aceleași motive, adică pentru a-i obliga pe studenți să se cunoască? Dar ce te faci, cu faptul că nu toți oamenii urmează învățămîntul superior? Cum se mai înțeleg absolvenții cu cei care nu au trecut niciodată pragul admiterii? Și dacă tot ne isterizează „enclavizarea” minorităților, de ce să nu impunem unice lăcașe de rugăciune? Unde să se adune la slujbe și ortodocșii, și greco-catolicii, evreii și musulmanii?! Nu ar fi decît ocazia – dacă urmăim logica anterioară – de a „ecumeniza” societatea românească, de a promova comunicarea, integrarea dintre cetățenii de diferite credințe!

Sensul comunicării între studenții de etnie diferite este o idee la care se meditează prea puțin. Unii și-ar putea închipui că acest text este pro-maghiar. De unde pînă unde pro-maghiar? Efectele despre care vorbesc ating 1,7 milioane de unguri și 20 de milioane de români.

Și apoi, să fim serioși! Asta este oare grăia celor care neagă maghiarilor dreptul la o universitate independentă: buna lor integrare?, șansele sociale ale absolvenților unguri? Cum poți să convingi pe cineva de valoarea parteneriatului etno-cultural, cînd o faci împotriva voinței lui? E ca și cum i-ai vorbi unei fete despre importanța dragostei dintre oameni și, ca să o convingi, ai viola-o.

Grijă pentru calitatea învățămîntului universitar? Nu i-am auzit niciodată pe cei atît de preocupați de soarta viitorilor absolvenți ai unei universități de stat maghiare arătîndu-se îngrijorați de soarta studenților care frecventează zece de universități de stat din provincie. (În România există circa 40 de universități de stat, lucrînd în condiții pur și simplu nerușinate.)

Concluziile

Urmînd calea ultimelor declarații este foarte probabil ca lucrurile să o ia tot în jos. Ieșirea UDMR de la guvernare, în condițiile unei Românie care regresează în timp ce toate țările foste comuniste progresează și crește frustrarea reciprocă a românilor și maghiarilor la culmi de neprevăzut. Cu cît distanța dintre Ungaria și România se va mări și, simultan, șicanele la adresa maghiarilor de aici, se vor înmulți, cu atît maghiarii vor fi mai tentați să creeze o societate separată. În ciuda proporției lor relativ mici, inclusiv în Ardeal, nu e deloc improbabil ca aceștia să dezvolte o societate paralelă. Pofta confruntării, iată un lucru de care nu se duce lipsă. Am simțit-o, am văzut-o la toți cei implicați. Iată de ce merită să ne luțăm pentru ultima „brăzdă de raționalitate”. Iată de ce trebuie să evităm panta aceea pe care bulgărele de zăpadă o ia cu iuțeală în jos, fără nici o șansă de a-l oprî pînă nu ajunge în fundul gropii.

Primele încercări de profilaxie socială ale alcoolismului sînt consemnate în China și Egiptul antic. Denumirea ca atare, precum și studiul său științific apar însă la mijlocul secolului XIX, în lucrările lui Magnus Huss și ale școlii franceze și germane. În prezent, cercetarea alcoolismului presupune combinarea metodelor aparținînd psihologiei, sociologiei, psihiatriei și antropologiei culturale. Importanța acordată studiilor respective provine din largă arie de răspîndire a acestui flagel social, dar și din conștientizarea consecințelor sale dezastruoase.

Portretul-robot al alcoolicii

Majoritatea oamenilor consumă băuturi alcoolice, fie cotidian, fie în *week-end* sau la diverse „ocazii” (nunți, botezuri, înmormîntări). Alcoolul se distinge nu numai printr-un consum excesiv de alcool (continuu sau episodic), ci – mai ales – prin fenomenul de dependență care se instalează de obicei, în urma unui lung proces de intoxicație. Pentru persoanele respective, alcoolul este pe primul plan, în unele faze, bolnavul fiind capabil de orice pentru a-și obține doza necesară.

Alcoolicii sînt în mare parte persoane depresive care încearcă să-și atenueze disconfortul fizic și psihic (durerea, remușcările, sentimentul eșecului etc.) prin ingestie de alcool. Între trăsăturile lor principale de personalitate se numără imaturitatea emoțională (controlul deficitar al emoțiilor), nesiguranta provenită din *neîncrederea în alții și în forțele proprii, toleranța scăzută la frustrare, stres, efort fizic sau psihic*. Dorița celor mai mulți este de „a uita” și, într-adevăr, unul din efectele alcoolismului este apariția tulburărilor grave de memorie, alături de stări aberante ale conștiinței (halucinații, deliruri).

Alcoolul, familia și societatea

Treptat, alcoolul se izolează de familie datorită comportamentului său și devine indezirabil la locul de muncă, situație în care depresia lui se amplifică, urmînd un „cerc vicios”. Predispoziția la consumul de băuturi alcoolice poate să fie însă alimentată și de disfuncțiile familiale. Conflictul dintre membrii familiei, dificultățile financiare, nivelul de trai foarte scăzut, boala sau decesul unor membri ai familiei, eșecurile sentimentale sau profesionale sînt tot atîtea „motive” pentru a „evada” din real pe această cale. Aproape fiecare alcoolic în parte se consideră un „neînțeles”, un „nedreptățit al sorții”, un om care ar fi fost capabil de lucruri deosebite, dar care nu s-a putut realiza din pricina celorlalți, a societății, niciodată din cauza atitudinii sale față de lume și față de propria persoană. Uneori, familia – soția sau soțul sau părinții – dezvoltă sentimente de culpabilitate față de această decădere fizică și psiho-morală

Femeia din fața mea are chipul desfigurat, un ochi învinețit și buza ruptă. Tresare ușor de cite ori se deschide ușa. Mă privește cu suspiciune și nu-mi este ușor să-i câștig încrederea. Iși povestește viața de coșmar pe un ton neutru, tărăgănat, ca și cînd ar fi vorba despre altcineva. Spune că are 40 de ani, dar arată mai în vîrstă. S-a căsătorit acum 16 ani. Are trei copii: o fată de 15 ani și doi băieți, de 13 și respectiv 10 ani. Soțul ei o bătea de cînd s-au căsătorit, dar în ultimii ani mai mult ca o cînd. Prin-o bătaie soră cu moartea a convins-o să-și părăsească serviciul (era vinzătoare), să vîndă apartamentul și să se mute la mama lui, într-un sat din județul Olt, împreună cu cei trei copii. Acolo situația nu s-a schimbat, cu excepția faptului că, pe lângă soție și copii, mama soțului devenise și ea o victimă a izbucnirilor lui violente. În starea în care o văd (mai rea, de fapt, pentru că se află de două zile la *Centrul pilot pentru protecția victimelor violenței domestice* de la *Policlinica Titan*), a reușit să se țîrască, să ia trenul spre București și să ajungă la mama ei, care a adus-o imediat aici. Ce-o să facă pe urmă? Nu are idee, nu mai are slujbă, și mama ei locuiește cu fratele ei și familia lui într-un apartament de două camere. Îi este teamă pentru copii, care au rămas cu soțul, mai ales pentru fiica ei de 15 ani. În timpul conversației nu îi pomenesc niciodată numele. Îi spune numai *el*. Nu deslușesc nici urme de ură sau de resentiment în glas. Privește lucrurile ca pe un

în care se complace alcoolul.

Realitatea este că doar 15–20% dintre copiii alcoolicii supraviețuiesc și mulți dintre aceștia sînt debili mintal, epileptici, sociopați, perversi sexual.

„Cine-a pus cîrciuma-n drum...”

...aceia a știut cu siguranță că începe o afacere deosebit de rentabilă. Să fie aceasta una din cauzele majore ale toleranței sociale față de alcoolici? Cercetări recente arată că în Franța, Chile, Italia – țări viticole – alcoolul se bea zilnic. Francezii consumă doi litri de alcool pe zi, iar italienii – un litru pe zi. Germanii preferă încă berea tradițională, dar tendința generală pe plan mondial este de a consuma alcooluri tari. În România de după 1989, cantitatea de alcool pe cap de locuitor a înregistrat o creștere alarmantă, perioadele de recesiune economică fiind însoțite, în general, de asemenea reacții. Ofertele de băuturi alcoolice din import au crescut foarte mult în România, la fel ca și falsificările acestor produse.

De ce beau românii?

Între altele, pentru că sînt săraci. Euforia trecătoare a alcoolului îi distanțează de tensiunile societății contemporane, de greutățile zilnice.

Dar să privim și reversul medaliei!

La fel ca vestimentația, automobilul și vila cu piscină, frecventarea anumitor localuri de noapte, baruri și discoteci constituie presupune apartenența la un statut social înalt, deci o poziție socială înaltă, venituri mari și foarte mari, prestigiu ridicat. Desigur că modelele culturale au o mare importanță în socializarea indivizilor. Conduitele părinților și fraților mai mari influențează tinăra generație. Unele cercetări arată că 50% din tații alcoolicii sînt alcoolici la rîndul lor, 20% din frații acestora și 5–6% din mamele lor au același obicei.

Nici presiunea exercitată de mass-media nu poate fi neglijată. Abundența reclamelor de gen vorbeste de la sine. Și să ne amintim totuși, cite dintre personajele filmelor noastre preferate își sfîrșesc replicile cu o înghițitură de alcool...!

Riscuri și consecințe

Alcoolul reprezintă un pericol atît pentru societate cit și pentru propria persoană. Dezechilibrul fizic și psihic îi predispune la acte de violență comise individual sau în grup, fie împotriva unor obiecte sau persoane străine, fie chiar împotriva propriei familii. Delirul de gelozie îl poate împingea la gesturi dramatice, mergînd pînă la viol sau crimă. În familiile unde există unul sau mai mulți alcoolici, șansele de dezorganizare a grupului familial sînt foarte mari din cauza conflictelor și tensiunilor nerezolvate care se acumulează în timp. Dintre copiii cu unul sau cu ambii părinți alcoolici se recrutează majoritatea celor cu eșecuri școlare sau abandonuri ale școlii. Mulți dintre acești copii au tendințe delinc-

vente: lipsiți fiind de modele pozitive de conduită, se pot asocia cu persoane certate cu legea, participînd la diverse furturi și tîlhării, acte de vandalism, crime, violuri. Fuga de acasă a minorilor și, implicit, lipsa mijloacelor de subsistență îi fac o pradă ușoară pentru cei care îi obligă să cerșească ori să se prostitueze. Alcoolul însuși (tinăr, adult sau vîrstnic) poate ajunge în situațiile amintite dacă și-a părăsit locul de muncă și nu dispune de alte venituri decît cele salariale. Tulburările de ordin psihic și neurosomatic la care se expune alcoolul transformă rapid persoana lucidă și rațională, eventual bine educată, într-o ființă indezirabilă social, cu un comportament primitiv, animalic.

Profilaxie și recuperare

Și în cazul alcoolismului există două direcții principale de acțiune: profilaxie și recuperare. Amintim următorul truism: este mai ușor să previi decît să vindecî. Dar cit e de ușor să previi? Alcoolismul nu este doar o boală, ci și un fenomen psihosocial. Intervine, așadar, un aspect legat de educație și cultură, de obiceiuri și tradiții, de mentalitate. La om, instinctele sînt socializate, astfel încît și consumul de alcool îndeplinește o funcție socială, pe lângă satisfacerea unei trebuințe biologice. Atît timp cit alcoolul (eticilic) va fi asociat cu veselia, cu petrecerile și sărbătorile de peste an, va fi foarte greu să se ajungă la o reducere a consumului în marea masă a populației. Ușurința cu care copiii și tinerii au acces la băuturile alcoolice ridică alte probleme. Pentru adolescenți, consumul de alcool poate însemna și o „emancipare”, un mod prin care aceștia imită comportamentul adulților, în dorința de a obține un prestigiu mai ridicat în grupurile din care fac parte. Alcoolul poate fi pentru minor și tînăr o modalitate de a se „răzvrăți” împotriva regulilor de conduită impuse de adulți, o falsă manifestare a independenței lor. Dacă un asemenea comportament irresponsabil e mai de înțeles la respectivele categorii de vîrstă, obișnuința adulților și a celor mai în etate de a considera alcoolul drept „leac universal” pentru problemele cu care se confruntă nu trebuie acceptată de către societate.

S-a constatat că, deși toleranța socială față de alcoolicii bărbați este mai mare decît în privința femeilor alcoolice, numărul celor din urmă se află în continuă creștere.

Emanciparea femeii este de dorit să se realizeze pe alte căi. Odată pus, însă, diagnosticul respectiv, alcoolicii i se aplică psihoterapii de decondiționare, asociate cu tratamente medicamentoase, socioterapie și alte metode menite să contribuie la readaptarea și reintegrarea lui socială.

Important este și sprijinul moral al familiei, al prietenilor, astfel încît bolnavul să nu se simtă abandonat, ci să fie motivat o dată în plus, în efortul său de a reveni la o viață normală.

Anda Moculescu

Pentru victimele violenței

dat al sorții, într-o resemnare mai adîncă decît durerea.

Această femeie este una dintre sutele care au trecut pragul *Centrului* din Titan de la înființarea lui și una dintre miile de victime ale violenței casnice din România.

O inițiativă singulară

Centrul pilot pentru protecția victimelor violenței domestice a fost înființat în 1996, prin *Hotărîrea nr. 852* a Guvernului. Fiind o instituție bugetară, *Centrul* se află sub direcția *Ministerului Muncii și Protecției Sociale*. El oferă solicitanților, eventual și solicitanților, adăpost, asistență medicală, psihologică, socială, juridică și facilitează contactarea de către victime a instituțiilor responsabile. După cum îmi spune medicul primar psihiatru Adrian Mircea Păunescu, directorul *Centrului*, personalul este format dintr-un generalist, un psiholog, un asistent social, un consilier juridic, patru referenți de specialitate, care asigură permanența la linia telefonică (cunoscutul, de acum, telefon „Hot-line” 983) și, prin înțelegere cu *Ministerul de Interne*, un soboțier de jandarmi pentru postul de protecție și pază, pus nu de puține ori în situația să-i țină la distanță pe soții sau concubinii furioși, hotărîți

să-și aducă acasă consoartele „fugare”.

Nu foarte multe femei apelează la serviciile *Centrului* Nu întodeauna cele șase paturi disponibile sînt ocupate. Femeile vin aici după ani de maltratări și abuzuri, cînd situația devine, efectiv, disperată. Victimele trebuie să-și înfrîngă teama, prejudecățile, reticențele, suspiciunile, rușinea și, mai ales, obișnuința.

Pînă nu de mult, *Centrul* de la *Policlinica Titan* era singurul de acest gen din țară. Acum mai există unul similar în Bistrița Năsăud.

Violența în familie este un fenomen favorizat de starea economică și morală a societății românești actuale, de mentalitate și de lacunele legislației noastre.

Simptom al unei societăți bolnave

În științele sociale, Emile Durkheim a introdus și teoretizat conceptul de *anomie* – starea de derută și haos care urmează prăbușirii unui sistem social, atîta timp cit regulile și structurile unuia nu întîrzie să se impună. O comunitate care traversează starea de anomie se confruntă cu valori de violență și agresivitate. Într-o societate aflată la răscruce, în plină confuzie morală, după ani de minciună, ipocrizie, teroare și măsuri

dementă a realității, care bîjbeie pe drumul sinuos spre normalitate, lipsa reperelor etice, deteriorarea relațiilor inter-umane firești în care se includ și relațiile de familie devin norme. „Un aspect periculos al acestui fenomen” – afirmă domnul doctor Păunescu – este *transmiterea unei anumite mentalități din generație în generație. Copiii care cresc într-un climat violent ajung să considere această atmosferă familială firească și să se comporte la fel ca părinții lor – atît în ipostaza de agresor, cît și în cea de victimă”*.

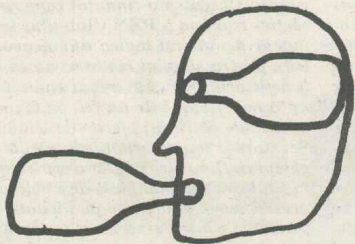
Sărăcia este un alt factor favorizant al violenței în familie. Pentru 65–70% dintre persoanele care au solicitat ajutor *Centrului* din Titan venitul familiei nu depășește 750.000 de lei pe lună. 33% dintre victime au studii medii și postliceale, în timp ce agresorii au în proporție de 50% studii elementare, 75% dintre ei fiind muncitori calificați și necalificați. 12–13% dintre cazuri se întîlesc în familii unde ambii soți au studii superioare. Chiar și la acest nivel fenomenul pare să aibă o amploare mai mare, dar victimele care trăiesc într-un astfel de mediu cu greu își înving „rușinea” de a apela la serviciile de asistență medicală și socială și, pe de altă parte, familia și rudele sînt mai dispuse să le acorde ajutor, adăpost și să le ocrotească. Pe

O boală tratabilă

În amalgamul părerilor despre efectele alcoolului, nu totul se îndreaptă spre blamare; asocierea cu o dimensiune ușor obscură, ce tinde spre magic, spre miraculos, încearcă o apropiere a alcoolismului de profunzimi ale naturii umane.

Accesul spre lumea pură, ce este „*dincolo de porțile percepției*”, de care vorbește Aldous Huxley, poartă pentru unii numele alcoolismului. Admirator declarat al lui Huxley, Jim Morrison, celebru prin formația al cărei nucleu a fost – „*The Doors*” și-a ales alcoolul drept „*cale regală*” spre ceea ce el numea „*grădina de dincolo*”.

Și nu era singurul. Muzica și alcoolul nu sînt o scenă rară și nouă în comportamentul tinerilor. Adolescenții fac apel la idoli, dar uită că celebrități ca Janis Joplin, Jim Morrison, J. Hendrix au sfîrșit prin deteriorarea completă a personalității.

Totul începe prin ochi. În fiecare zi asistăm, cu sau fără voie, la expoziția tentațiilor. La nivelul creierului nostru se formează de cinci-șase ori mai multe imagini despre alcool decît acum 10 ani: culori, forme, mirese diferite. La fiecare colț de stradă te îmbie, pe alete, mai prozaic sau mai exotic, un loc în care să-ți tragi sufletul și să bei ceva. Iar dacă ajungi, împreună cu prietenii, să bei puțin mai mult, poți să n-ai nici o teamă. Fenomenul alcoolismului s-a banalizat: răul care își pierde gravitatea. Doamna psiholog Doina Paraschiv, de la Spitalul de Psihiatrie din București, vorbește despre dezechilibrarea bruscă a balanței măsurilor sociale cu privire la alcoolism, de la o mare constrîngere spre o mare libertate. Dacă sistemul ar fi necontrolat ar fi de așteptat echilibrarea spontană, dar a alege între hazard și controlul sistemului ține de rațiune. Iar controlul sistemului nu e posibil decît prin terapie și educație.

Cazuri și statistici

• În 1997, într-un sat din Moldova, în urma consumului de alcool de o viață, un tată de 35 de ani își ucide cu săbîțicie fiul de numai cîțiva ani. Cri-

ma absurdă,uciderea propriului copil capătă sens ritualic doar în mintea încețoșată de halucinații a celui pentru care alcoolul devenise stil de viață. Copilul ajunsese o intruchipare a forțelor răului din întreaga omenire ce trebuiau bineînțeles distruse. Această ultimă etapă a dependenței de alcool nu are pentru toți aceeași dramatică desfășurare; crima însă, între asemenea coordonate nu mai este o întimplare rară.

• Alcoolul are calitatea de a distruge sau chiar diminuează efectele unor bariere incomode. De pildă, regulile de circulație. Rezultatele nu întîrziesc să apară. Puterea stăpînirii spațiului (oferită de alcool) se transpune în concret printr-un procent de aproximativ 50% din totalul accidentelor de circulație.

Iluzia fericirii

Erich Fromm identifică fericirea cu modul în care, în epoca noastră, se definește sănătatea mintală, ca deplină maturitate a organismului, acord al omului cu sine însuși și cu lumea. Dar rareori ajunge omul la o deplină acceptare de sine. Frustrările, temerile, complexele asociate cu o stare generală de nesigurantă pe plan social-politic descompletează puzzle-ul integrității umane. Se încearcă o combinare a părților disparate, apelîndu-se la acest „panaceu” (alcoolul) ce are darul de a transforma pe moment personalitatea. „*Timidul devine leu, dispăre cenzura, poate apărea efectul afrodisiac*” (dr. psihiatru Radu Mihăilescu). Dozele rezonabile de alcool au efecte euforizante sau asemănătoare tranchilizantelor. La început rămi surprins de adaptarea lejeră, de explozia de idei, de jovialitatea ta – trăsături pe care nu ți le cunoșteai.

Aceasta-i doar începutul, căci după sublimul și elevatul din noi începe să apară josnicul. Continuarea „terapii” începute poate fi dramatică.

Alcoolismul nu este depravare, ci boală

Doamna dr. Doina Constantinescu, medic primar psihiatru, activînd în grupul terapeutic „*Alcoolicii Anonimi*”, povestește că primul deziderat al oricărui act terapeutic este conștientizarea slăbiciunii. Din păcate, „*cei mai mulți ajung la serviciile psihiatrice aduși de familie sau poliție, în stare gravă, în ultimele etape, chiar de psihoză acută*”. „*Sînt rare situațiile în care bolnavul vine de bunăvoie, iar cînd se întîmplă, aceasta este o garanție a reușitei terapeutice. Reacția de negare este foarte dezvoltată, bolnavul se crede invulnerabil și nu-și recunoaște gravitatea situației, ceea ce face să se piardă mult timp pentru a fi adus în etapa de conștientizare. Opinia publică contribuie foarte mult la dificila recunoaștere a dependenței de alcool. Trebuie să ne dezobisnuim să-i privim pe alcoolicii ca depravați, realitatea este că de fapt e vorba de o boală foarte gravă, printre primele cauze de mortalitate în lume. Atunci cînd omul devine dependent nu se poate ajuta singur, fără tratament, iar dacă este înlăturată doar*

dependența organică, s-a realizat în principal o eliminare a efectelor. Adevărată cauză – dependența psihică – este înlăturată după lungi perioade de terapie individuale și de grup”.

Grupurile terapeutice – un răspuns dat dependenței de alcool

De cinci ani există, prin muncă benevolă și spirit umanitar, grupul terapeutic „*Alcoolicii Anonimi*”, ce reunește aproximativ 40 de oameni ce se întîlnesc de două ori pe săptămînă, bărbați și femei de orice vîrstă, meserie, religie, avînd în comun dorința de eliminare a dependenței de alcool. Din discuția cu doamna doctor Doina Constantinescu am înțeles că principiul de existență a acestui grup este „*relația de prietenie și înțajutorare reciprocă ce se stabilește între oameni ce au trecut prin aceleași experiențe și sînt uniți prin aceeași dorință, de a amîna cît mai mult timp posibil un nou pahar cu alcool*”.

Programul terapeutic constă în douăsprezece etape de educare psihică și reorientare a personalității (spre o nouă viață fără alcool); pacienții învață propriu-zis cum să trăiască fără să apeleze la bastonul alcoolului”.

Al doisperecelea punct, cel mai important, este ajutorul acordat celuiilalt. Experiența în domeniul psihiatric dovedește ca întîrîndu-l pe celălalt te poți foarte mult întîrî pe tine – principiul ce se aplică în toate grupurile terapeutice.

Sînt pacienți care au recăzut pentru că tratamentul nu a fost complet, dimensiunea psihologică a terapiei rîmînd în unele cazuri lacunară. Impactul cu mediul a redeclanșat decădere. „*Există remisiuni, dar aproximativ 30% dintre pacienți au rămas abstinenți. Un mic procent este al celor ce nu pot fi integrați în grup din anumite motive (de exemplu, o boală psihică pe fondul căreia a apărut alcoolismul)*”. Membrii mai vechi devin mentori pentru cei noi, condiția de membru al grupului „*Alcoolicii Anonimi*” fiind un an abstinență de alcool.

Departee de a fi tratament exterior, impersonal, terapia de grup atinge alcoolismul în chiar nucleul său: personalitatea umană. Cea mai bună modalitate de a imblîzi „bestia” este să vorbești despre ea, făcîndu-o cunoscută și eliminînd prejudecățile și reținerile.

Cu misiuni asemănătoare, grupul terapeutic „*Alanon*” reunește membrii familiei alcooliciului ce „*se întîlnesc nu doar pentru a învața cum să se comporte față de bolnavul dependent, ci și pentru a se ajuta pe ei înșiși să-și refacă starea psihică*”, este vorba de o recuperare ce își propune reconstituirea vieții personale deteriorate prin conviețuirea cu alcoolul.

Cei hotărîți să-și recunoască slăbiciunea celor trecuți prin aceleași experiențe o pot face pe adresa: „*Alcoolicii Anonimi*” – București, CP. 66, Of. Poștal 61, Sector 4, Cod 75500, București.

Maria-Gisela Ana

domestice: Hot-line – 983

cînd, la nivelul celor cu studii elementare sau medii relațiile victimelor cu propriile familii (de multe ori dezorganizate) nu sînt dintre cele mai bune. Aceste femei nu au, pur și simplu, unde să se ducă. Multe dintre ele, după ce părăsesc *Centrul de protecție*, se întorc la soți și calvarul reîncepe. În 75% din cazuri, soții se află în proces de divorț.

Lacunele legislative – factor agravant

În opinia multor politicieni, legislatori și jurîști, articolele din *Codul Penal* care incriminează actele de violență în ansamblu sînt suficiente pentru sancționarea promptă a acestor situații. Preluată de presă (cu puține excepții), această opinie s-a răspîndit. România n-ar avea, deci, nevoie de legi speciale (cum au unele țări) care să incrimineze violența domestică; ea ar cădea sub incidența prevederilor legale deja existente. Așa să fie oare? Cîți dintre noi nu cunoaștem acte de violență extremă în familie – nesancționate?

Articolele 180, 181, 182, 183 și 184 din *Codul Penal* prevăd pedepse destul de aspre pentru orice act de violență fizică, începînd cu lovitura „simplă”, care nu necesită certificat medical pînă

la lovituri cauzatoare de moarte, cu precizarea că pentru infracțiunile a căror pedeapsă maximă nu depășește 2 ani (art. 180 – lovire care nu necesită certificat medical și lovire care necesită îngrijiri medicale de pînă la 20 de zile) acțiunea în instanță nu pornește din oficiu, ci numai la plîngerea părții vătămate. Aceste articole nu sînt însă prea operative în cazul violenței casnice. Un polițist care sarge ușa ca să intervină într-un conflict familial poate fi acuzat ulterior pentru depășirea atribuțiilor sale, adică pentru abuz în serviciu și violare de domiciliu. De aceea, este imperios necesară o lege care să sancționeze precis violența în familie. În acest caz, reprezentanții forțelor de ordine ar fi obligați să intervină iar vecinii – sau alți martori – nu s-ar mai putea eschiva sub pretexte de genul „*E casa omului, n-am văzut nimic, n-am auzit nimic*”, ci ar trebui să declare ce-au văzut și au auzit. În legile privitoare la violența casnică din statele vestice există o prevedere salutară pentru securitatea personală, care apără femeile și de eventualele violențe ulterioare divorțului: agresorul i se interzice să se apropie la mai puțin de 100 m (sau 200) de victimă. Altminteri, aceasta poate chema poliția, care are obligația de a interveni.

Vedeți cumva un polițist spărgînd

ușa cînd o femeie sau un copil strigă după ajutor, într-o țară în care nu demult un tinăr a fost omorît în băteaie în Cișmigiu, s-ar părea, sub privirile unor... gardieni publici care își făceau rondul prin parc și unde a devenit de notorietate cazul unui copil de 14 ani, victimă a unui accident de circulație, ai cărui părinți inebuniți au fost înșințați de moartea lui, printr-o „neglijență” a Poliției, după după jumătate de an, cînd fusese deja înmormîntat la groapa comună, ca neidentificat?

Implicarea societății civile

Cum la noi volența în familie tinde să fie considerată un fenomen firesc, trebuie înlăturate în primul rînd barierele de mentalitate. Cea mai grea luptă este cea dusă împotriva indiferenței.

Liga Apărării Drepturilor Omului a inițiat în perioada iulie 1997 – martie 1998, sub titulatura „*Violența în familie și drepturile femeii*”, un program-pilot de popularizare a drepturilor femeii. Au fost organizate în București șapte seminarii la care au participat lucrători în poliție și asistență socială, psihologi, sociologi, medici, profesori, reprezentanți ai unor partide politice și ai mass-media, membri ai ONG.

Un proiect inițiat de *Delegația Co-*

misiiei Europene, prin programul „*PHARE pentru democrație*” și realizat de *Asociația Creștină pentru Abolirea Torturii*, a avut ca scop realizarea a 10 filme documentare, de aproximativ 20 de minute fiecare, care să popularizeze 10 articole din *Declarația Universală a Drepturilor Omului* prin prezentarea unor cazuri concrete de încălcări ale acestora. Unul dintre aceste filme, „*Sindromul Stockholm*”, are ca temă chiar violența în familie și ignorarea ei de către lege și autorități. Realizatoarea filmelor este Luminița Sălăgean. Ele au fost puse la dispoziția *Ministerului Educației Naționale, Ministerului Justiției, Ministerului Sănătății, Ministerului de Externe, Ministerului de Interne, Procuraturii Generale*, televiziunilor locale, organizațiilor neguvernamentale de profil, organismelor internaționale.

De asemenea, printr-un protocol de colaborare cu *Centrul pilot pentru protecția victimelor violenței domestice* din București, *Societatea Independentă Română pentru Drepturile Omului*, prin programul „*Geneza*”, asigură consilierea juridică a victimelor inclusiv la telefon (*hot-line*), se ocupă cu depistarea de cazuri și asistența oferită victimelor, asigură remunerarea serviciilor prestate de consilierul juridic și organizează schimburi regulate de experiență cu angajații *Centrului* care asigură asistența victimelor.

Mădălina Schiopu

Cultura finanțării

Stimată doamnă **Gabriela Adameșteanu**,

Am citit cu interes articolul pe care l-ați scris după încheierea conferinței organizate de Centrul PEN România, „Scriitorii în închisori”. Cu un interes sporit am parcurs și suplimentul realizat de revista „22” pe marginea aceluiași eveniment. Mărturisesc, interesul meu a fost dublu: pe de o parte, datorită subiectului în sine, iar pe de altă parte deoarece Fundația pentru o Societate Deschisă a finanțat această reuniune.

Nu vă ascund că la sfințitul lecturii articolului dumneavoastră am fost dezamăgită, constatând că nu ați putut rezerva, într-un articol de o pagină, un singur rând în care să menționați contribuția Fundației. Cum însă ați anunțat un supliment întreg pe aceeași temă, m-am gândit că e mai înțelept să aștept. Nici de data aceasta însă, în cele șaisprezece pagini, nu a încăput vreun mențiune privind finanțarea conferinței de către Fundația pentru o Societate Deschisă.

În legătură cu această omisiune aș dori să fac două comentarii.

Primul vă privește pe dumneavoastră personal, în calitate de autotoare a primului articol și de responsabilă a realizării suplimentului. Cum pe parcursul desfășurării conferinței, în diferite alte zile (chiar și din cele care, de-a lungul timpului, și-au manifestat ostilitatea față de Fundație) au apărut mențiuni privind finanțarea conferinței de către Fundația pentru o Societate Deschisă – dovadă că organizatorii făcuseră public acest lucru –, nu-mi rămâne decât să cred că decizia de a nu menționa acest aspect vă aparține. Încerc să înțeleg și care sînt cauzele acestui comportament, pe care eu îl apreciez ca fiind în conflict cu etica jurnalistică (a informa corect și complet este prima obligație față de cititori).

Știu că de-a lungul timpului s-a afirmat de mai multe ori că revista „22” este finanțată de Fundația pentru o Societate Deschisă (fosta Fundație Soros) și de fiecare dată ați simțit nevoia să precizați că sumele primite de revista „22” de la Fundație sînt foarte mici în raport cu costurile anuale ale revistei. Am înțeles chiar și agasarea pe care astfel de afirmații v-au produs-o, pentru că știu și înțeleg eforturile pe care „22” le-a făcut de-a lungul timpului de a se autofinanța, ceea ce a și reușit într-o proporție covârșitoare. Dar a considera astfel de afirmații drept „acuzații” față de care să vă „apărați” sau, eventual, a „omite” să menționați lucruri absolute firești, cum este finanțarea de către Fundație a unei întâlniri a scriitorilor, la care ați participat și care v-a impresionat – iată ceva ce nu mai înțeleg. Nimeni nu este obligat să solicite fonduri de unde nu-i convine. A le solicita însă și a le obține – mult sau puțin, nu are nici o importanță, chestiunea fiind una de principiu – pentru ca atitudinea ulterioară să dea impresia de „ru-

șine” sau de „ciudă” mi se pare un comportament care nu onorează revista „22”. Îmi permit să fac această apreciere, care poate părea severă, avînd în vedere mai multe astfel de omisiuni: în relatarea privind Tîrgul de Carte de la Leipzig nu a apărut nici o mențiune privind contribuția financiară a Fundației și nici privind participarea acesteia cu un stand propriu, cuprinzînd peste 100 de volume din cele aproape 1.000 tipărite de-a lungul timpului cu sprijinul financiar al Fundației; într-un articol recent publicat în revistă, era prezentată colecția de „Cărți fundamentale ale culturii române”, fără un singur cuvînt cu privire la faptul că aceasta a fost și este un program inițiat și finanțat exclusiv de Fundație.

Această atitudine mă întristează. Ea arată cit de greu este și va mai fi încă în România să construim o cultură a finanțării – și din partea celor care dispun de bani și din partea celor care au nevoie de bani.

Al doilea comentariu se referă la doamna Ana Blandiana, președinta PEN-club-ului român, organizatorului întîlnirii. Este adevărat, cu ocazia desfășurării conferinței, sursa finanțării a fost făcută publică, așa cum obligă și clauzele contractuale. M-am așteptat însă ca la realizarea suplimentului doamna Blandiana să-și aducă aminte că manifestarea a fost posibilă datorită suportului financiar al Fundației. Sau, dacă n-a știut de felul în care urma să apară suplimentul, măcar să fi trimis pentru numărul următor al revistei o foarte scurtă notiță. Indiferența doamnei Blandiana nu face decât să confirme ceea ce spuneam mai sus, anume cit de greu este să construiești o nouă lume. Pe de altă parte, ideea că sînt persoane sau instituții care consideră că li se cuvine ceva numai pentru că există mi se pare total nepotrivită. Și mai ales contraproductiv, într-o lume pe care o dorim să fie a competițiilor oneste, cu șanse egale pentru fiecare.

Peste tot în lume finanțatorii adevărați – adică cei care nu au nimic de ascuns – solicită beneficiarilor ca sursa finanțării să fie făcută publică. Beneficiarii respectă această condiție din două motive: în primul rînd, pentru că e în contract, iar respectarea unei clauze contractuale este obligatorie; în al doilea rînd, pentru că este unicul lor fel de a mulțumi.

Vă rog, permiteți-mi să-mi exprim amărăciunea pentru că în România e-atît de greu...

RENATE WEBER,

Președinta Fundației pentru o Societate Deschisă

București, 20 august 1998

P.S. Evident, această scrisoare nu are un caracter privat, așa încît v-aș ruga să aveți amabilitatea să o publicați.

Stimată doamnă **Renate Weber**,

Îmi pare rău că primele două numere ale suplimentului literar al revistei „22”, ca și articolul meu pe tema „scriitorilor în închisori” au constituit un motiv de amărăciune pentru dumneavoastră. Sper însă să vă dați seama, după ce veți citi răspunsul meu, că nu ar fi fost cazul.

1. La cel de al 4-lea Congres Pen am participat nu ca jurnalistă, ci ca scriitoare, membră a secției române a PEN-Club-ului.

Există, precum știți, mai multe tipuri de articole. Cele deliberat literare, ori aflate la frontiera dintre jurnalism și literatură sînt mai puțin interesate de stricta informare, cit de urmărirea unor idei sau a unor semnificații de profunzime. Din această categorie făcea parte textul meu intitulat „Între libertatea fizică și libertatea spirituală”, „22” nr 26/1998. Nu l-am proiectat ca o relatare jurnalistică a conferinței: ca atare, se poate foarte ușor observa că lipsesc date esențiale despre ea, nu numai precizarea despre finanțarea ei de către Fundația pentru o Societate Deschisă.

Scriș doar din punctul de vedere al scriitorului, textul respectiv a urmărit numai două idei (suportul moral și fizic pe care l-a adus literatura celor întemnițați și lentoarea cu care organisme profesionale internaționale ale scriitorilor s-au decis să intervină în favoarea scriitorilor-victime ale regimurilor totalitare) dintre multele care s-au vehiculat. Gîndindu-mă în final că trecusem cu vederea majoritatea dezbaterilor și vorbitorilor, am făcut trimiterea la suplimentul literar al lui „22” care urma să fie mai cuprinzător.

2. Pornind de la experiența literară a staff-ului și colaboratorilor lui „22”, în anul 1997 am înaintat Ministerului Culturii proiectul unui supliment literar. Proiectul a primit aprobare în 1998, dar, din cauza întîrzierii bugetului, numai pentru trei suplimente.

Mi s-a părut normal să deschidem această serie de suplimente literare ale lui „22”, finanțate de Ministerul Culturii, cu un număr în care literatura să fie analizată ca soluție de supraviețuire într-o situație-limită, cum este cea a închisorii. Am încercat să aducem și un omagiu scriitorilor, care, suportînd detenția, au avut în plus suferința de a fi privați de citit și scris.

Acestea au fost primele două numere ale lui „22” Literar. Am folosit o parte din textele prezentate la Congresul PEN, într-un montaj care ne aparține și într-un mod selectiv care din nou omitea informațiile despre conferință. Nu am vrut să prezentăm o activitate instituțională, asociativă etc., ci exclusiv mărturiile literare și existențiale. Alte texte, precum și o parte a materialului grafic, au fost comandate de redacție. De vreme ce finanțarea era asigurată de Ministerul Culturii, nu mi s-a părut că aveam alte obligații.

3. Primind însă scrisoarea dumneavoastră, am regîndit lucrurile. Sînt de acord cu dumneavoastră că pentru cititori era interesant, iar pentru Fundația pentru o Societate Deschisă util să se știe că ea a fost finanțatorului conferinței PEN de la Sighet.

Mai mult decît atît. Întrucît suplimentele literare ale „22” au utilizat materiale prezentate la respectiva conferință, ar fi fost normal să menționăm într-o casetă instituțiile care au făcut-o posi-

bilă: Fundația pentru o Societate Deschisă, Uniunea Scriitorilor și autoritățile locale.

Acest lucru îl vom și face într-unul din numerele viitoare, după ce vom lua toate informațiile necesare.

4. Nu sînt însă de acord cu interpretarea pe care o dați acestei omisiuni, în fapt involuntară, și nici cu procesul de intenție pe care mi-l faceți. Revista „22” nu avea de ce să ascundă informația despre faptul că Fundația pentru o Societate Deschisă a finanțat conferința secției române a PEN Club-ului (nici măcar urmîrind logica dumneavoastră), pentru simplul motiv că nu ea era beneficiarul. Nu „22” a luat banii. Nici nu a beneficiat într-un fel, cu această ocazie, de facilități oferite de Uniunea Scriitorilor sau autoritățile locale ale Sighetului. Dimpotrivă, „22” a oferit suplimentul său, cu finanțarea deja obținută, acesteia teme, aducînd o publicitate implicită și contribuind ca atare, în felul său, la succesul unei acțiuni culturale comune.

5. Subliniez că, din cîte știu, realizarea conferinței PEN (nu a suplimentelor literare) a beneficiat și de sprijinul altor instituții, precum cele enunțate mai sus. Nici ele nu au fost menționate, dar nu am primit nici un reproș.

6. Cred însă că scrisoarea dumneavoastră a fost binevenită prin precizările făcute, ca și prin discuția despre cultura finanțării (minus unele interpretări, și tonul citeodată inadecvat).

7. Revista „22” nu a ascuns niciodată sprijinul primit de la Fundația pentru o Societate Deschisă, menționat de altfel pe pagina ultimă, lîngă caseta tehnică. De asemenea, cred că nici o altă publicație nu a acordat, de-a lungul timpului pînă azi, atîta interes și spațiu pentru prezentarea activităților, programelor și personalităților implicate în conducerea Fundației pentru o Societate Deschisă.

8. M-a mirat însă modul în care interpretați precizările (totdeauna bazate pe cifre) pe care le-am făcut în legătură cu cuantumul sprijinului primit de „22” de la Fundație. Regret că nu s-a înțeles că era vorba de atacuri răuvoitoare, trînd „22” ca o publicație de pură propagandă. Prin ele se nega, în ultimă instanță, viabilitatea sa reală, publicul său stabil de cititori care o cumpără. Cine cîștigă dacă o publicație cu orientare democratică, liberală, deschisă economiei de piață și minorităților este tratată, pe nedrept, ca una lipsită de independență?

9. Cred că reproșul pe care i-l faceți doamnei Ana Blandiana este nejustificat, întrucît ea a plecat din țară înainte de publicarea suplimentului, la a cărui finanțare, bineînțeles, nu a contribuit. Răspunsul, însă, vi-l va da ea, probabil, la întoarcere.

10. Cit privește amărăciunea dumneavoastră, sînt sigură că o înțeleg, chiar dacă nu „22” ar trebui să fie motivul său.

Dacă mi-aș mai permite să fiu tristă – ceea ce de mai multă vreme nu mi-am mai îngăduit – ar fi din pricina continuilor reproșuri și atacuri cărora trebuie să le răspund, într-un fel sau altul.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Redactor-șef al revistei „22”

24 august 1998

Domnule director general,

De mai multă vreme încerc să mă fac auzită dincolo de bine păzitele dumneavoastră uși. Cum nici audiența pe care v-am smuls-o în condiții nu tocmai firești, nici memoriul pe care l-am adresat Comitetului director al cărui președinte sînteți, nu au avut parte de un răspuns, și cum problemele semnalate nu sînt doar personale mă văd obligată să revin în acest mod, atrăgîndu-vă atenția asupra unor grave disfuncționalități din SRR.

1. La 1 februarie a.c. în SRR a început o operațiune de mărire a salariilor la șefi. Cu fiecare lună alt eșalon mai primea cîteva milioane în plus astfel încît un redactor-șef are acum cca 10 milioane, iar un director cca 15. Mai departe nu îndrăznesc să mă uit. Pentru muritorii de rînd (salariul unui realizator este 1.400.000, la bază) ați recomandat o indexare de 15%, de la 1 iunie (!) și pînă la 25% negociabil, lăsînd astfel pe seama managerilor milionari o decizie atât de delicată. Cum era de așteptat, contestațiile au început să curgă, cu atât mai mult cu cît în mod ilegal în unele redacții (cazul meu) n-au avut loc negocieri, contractele fiind semnate unilateral de șefi. Și

tot ilegal aceste contestații n-au primit răspuns nici azi. După spusele consilierului juridic întreaga acțiune e lipsită de procedură (de altfel instituția nu are un regulament intern de funcționare), iar după spusele directorului-Resurse umane, încă se lucrează la o reglementare salarială. Cum, atunci, a fost ea deja aplicată? În această situație confuză fiecare

3. Dar principala grijă a șefilor nu este cum să găsească soluții pentru drepturile de autor, ci cum să-și atribuiască cele mai bune ore de emisiune, cele mai bine plătite contracte sau plecări în străinătate unde se auto-propun. Într-o totală lipsă de transparență, deciziile lor urmează modelul instituit la virf.

4. Noua structură a SRR preve-

se degradează benzile. Și ce elegante sînt unele birouri!

6. SRR nu are un sistem coerent de verificare a audienței. Așa încît ne furăm singuri căciula ascultîndu-i la telefon pe puțini, aceiași, care ne sună în emisiuni transformate în obositoare dispecerate telefonice.

7. SRR funcționează în prezent pe baza unor proiecte personale pe care le-ați admis odată cu candidații în fastidioasa acțiune a concursurilor din vara lui '96. Dar de la hirtie la realitate este un drum. Chiar nimeni n-are dreptul la o opinie. Probabil că nu, cîtă vreme la SRR e încurajat voluntarismul searbăd, abuzul în funcție și bunul plac al unor șefi aroganți care răsplătesc cu lingușeală și servilism, lefurile primite aplicînd aceiași criteriu de apreciere subalternilor lor. Altfel pătăria radioului este bună pentru interese personale. Profund dezamăgîtă după o viață de muncă în radio mă gîndesc cu tristețe la anii cînd predecesorii ai dumneavoastră m-au pus pe drumuri fără argumente. Și atunci ca și acum memoriile mele au rămas fără răspuns. Ceva s-a schimbat totuși. Există „22”.

Doina Papp,
realizator
Redacția Teatrului

Scrisoare deschisă

către directorul general al Societății Române de Radiodifuziune,
prof. Tudor Căteanu.

face ce-l taie capul și după cum îi „permite” scaunul, iar salariul nemulțumiri îndură persecuții cu gîndul la mult speratele schimbări.

2. Față de cele de mai sus cum poate fi apreciat faptul că SRR plătește colaboratorilor săi 25 mii lei pe un interviu, 10-15 mii un comentariu etc.? În redacția unde lucrez, achiziția unei piese de teatru este plătită cu 500.000 lei, iar un rol principal cu 80.000 lei. În aceste condiții, criteriul valoric mai poate greu funcționa pentru că emisiunile se fac cu cei care acceptă aceste tarife, sau bazîndu-se pe cite un gest mărinimos.

dea inițial o anumită independență a canalelor și, în orice caz, o colaborare cu redacțiile într-o competiție loială. În prezent, tratate ca structuri parazitare, fără buget propriu acestora nu le-a mai rămas decît calea petițiilor. Nesfîrșite schimburi de scrisori, cereri etc. pun la încercare orgoliile și bețe-n roate solicitanților.

5. Domnule director, ați vizitat vreodată Documentarea? O cămăruță plină de praf în care redactorii se înghesuie printre stive de ziare. Clasa rea se face cu foarteca. Nici vorbă de computer. La fel la Bibliotecă, ca să nu mai vorbim de Fonotecă unde

Iliescu face parte din strategia partidului și că această formațiune politică pregătește și alte surprize. (A.B.)

Datoria externă a României este de 8,241 miliarde de dolari

Datoria externă a României se cifra, la sfîrșitul lunii mai, la 8,241 miliarde de dolari, în creștere cu 1,08% față de luna precedentă, dar în scădere cu 1,88% față de sfîrșitul anului 1997. Datoria publică înregistrată în mai a fost de 4,524 miliarde de dolari, cea publică garantată de stat, peste 2 miliarde, iar cea comercială privată, de 1,691 miliarde de dolari. Cele mai mari datorii ale statului român sînt către băncile private din Marea Britanie - 482,4 milioane de dolari și Franța - circa 386,3 milioane de dolari. (A.B.)

PS
pe scurt

PS
pe scurt

Bombardament american în Afganistan și Sudan

Statele Unite au bombardat joi, 20 august, unele baze teroriste din Sudan și Afganistan. Atacurile aviației americane au vizat două baze militare din Afganistan, unde, conform declarațiilor oficiale, sînt concentrate grupări teroriste sprijinite de miliardarul saudit Oussama Ben Laden și care au fost implicate în atentatele anti-americane din Africa. De asemenea, a fost bombardată o uzină din Sudan unde, potrivit oficialilor americani, se produc arme chimice care au fost folosite în celeași atentate. (A.B.)

PS
pe scurt

Ion Iliescu atacă violent CDR

PDSR consideră „disproporționată” agitația provocată de discursul președintelui partidului, Ion Iliescu, cu ocazia vizitei sale în Moldova. Declarația a fost făcută marți, 18 august, la o conferință de presă, de vicepreședintele PDSR Ovidiu Muștescu. Cu două săptămîni în urmă, la Fălticeni, Ion Iliescu a atacat în termeni foarte duri actuala putere, calificîndu-i pe reprezentanții CDR drept „lăcuste nesățioase” și „neisprăviți”. Organizația PNJCD din Rădăuți a anunțat că îl va da în judecată pe președintele PDSR.

În opinia lui Muștescu, acest tip de discurs nu poate fi însă eliminat. El a precizat că „pamfletul, retorica și fabula” politică nu pot fi amendate în instanță. Vicepreședintele PDSR a arătat că discursul lui Ion

Ministrul Finanțelor propune rectificarea bugetului

Ministrul Finanțelor, Daniel Dăianu, a prezentat în ședința de guvern de joi, 20 august, proiectul de rectificare a Legii bugetului. Acesta prevede o reducere a cheltuielilor cu 8.000 de miliarde de lei, adică 2% din PIB. Dăianu a declarat că rectificarea bugetului va fi „durerăoasă, dar nu surprinzătoare”, avînd în vedere evoluția inflației, care se va situa probabil sub ținta propusă de 45%, fapt ce va afecta veniturile bugetare. Ministrul Finanțelor a avertizat că există un risc enorm ca deficitul bugetar să fie de 5,5-6% din PIB. Precizăm că bugetul pe 1998 a fost aprobat pentru un deficit inițial de 3,6% din PIB. (A.B.)

PS
pe scurt

green
habla
22 CLUB JAZZ CAFE
The best place to hear Jazz is here

Joi 27 august ora 21.00 **JAZZ Live:**
Florin Răducanu Quartet

Duminică 30 august ora 18.00
BLUES ON THE SUNDAY AFTERNOON,
grupul *Black Cat Bones*

Luni 31 august ora 21.00 **Teatrul LUNI:**
Coca Bloos în spectacolul **ASTFEL!**,
la pian: Lucian Ban

Joi 3 septembrie ora 21.00 **JAZZ Live:**
Rudy Teianu and Her Devils

Luni 7 septembrie ora 21.00 **Teatrul LUNI:**
Întoarcerea broaștei țestoase, cu Mihaela Rădescu; la pian: Dorina Crișan Rusu

PS
pe scurt

PREȚURI NOI DIN 25 AUGUST '98 LA ABONAMENTELE INTERNE

Și în continuare, abonamentele pentru cadre didactice, elevi, studenți, pensionari, foști deținuți politici și veterani de război asigură o reducere de 50% față de prețul de vînzare per exemplar:

- Numai 17.000 lei pe 3 luni, cu expediere la domiciliu
- Numai 13.000 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție.

Acest program este subvenționat de Asociația Est-Libertés

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:

- 21.000 lei pe 3 luni cu expediere la domiciliu (20%);
- 17.000 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție (35%).

MĂRIRILE DE PREȚ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

Cei interesați sînt rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: **Revista "22", cont 45103532 BCR Sucursala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, București. Adevîrîțele (talon de pensie, adevîrîțele școlare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Difuzare.**

POLIROM

NOUTĂȚI
august '98

**Geoffrey Chaucer
Povestirile
din Canterbury**

Traducere, cuvînt înainte și note de Dan Duțescu

În pregătire:
E. Niculiță-Voronca
Adelina Piatkowski
A. Stoica-Constantin, A. Neculau (coord.)

Datatele și credințele poporului român (vol. II)
Jocurile cu satyri în antichitatea greco-romană
Psihosociologia rezolvării conflictului

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978
Brașov, str. Toamnei nr.7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

Pe 8 iunie a avut loc la Uniunea Scriitorilor lansarea cărților *Momentul oniric* de Dumitru Țepeneag și Leonid Dimov, *Un român la Paris* și *Călătorie neizbutită* de Dumitru Țepeneag, apărute la editura *Cartea Românească*. Au vorbit Dan Cristea (directorul editurii *Cartea Românească*), Laurențiu Ulici (președintele Uniunii Scriitorilor), Gabriel Dimisianu, Ioan Groșan și Dumitru Țepeneag. Prezentăm în continuare fragmente din discursuri.

O literatură a individualului

DAN CRISTEA: *Momentul oniric* este o carte eminentă de la care s-ar putea începe scrierea unui studiu despre literatură și momentul oniric. *Un român la Paris*, pentru prima oară apărut integral (a apărut în selecția la editura *Dacia*), este o excelentă lucrare de la care se poate vorbi și despre o teorie a jurnalului literar. Acest jurnal este altceva decât scriitura romanului sau scriitura poetică, este o scriitură de o factură exorcizantă și invocatoare, o scriitură de impas. A treia este *Călătorie neizbutită*, o carte polemică, dar, dincolo de conținutul polemic, cadrul este acela al jurnalului, al însemnării de călătorie.

LAURENȚIU ULICI: Mă voi referi la *Momentul oniric*, semnat de Leonid Dimov și Dumitru Țepeneag. Din păcate, cartea aceasta nu a avut, în momentul apariției ei, și nici azi, ecoul de receptare pe care l-ar fi meritat. Ea reprezintă un eveniment în istoria literaturii postbelice, un eveniment de la care se implinesc, într-un anumit fel, azi, 30 de ani. Într-un anumit fel deoarece, deși momentul oniric apare cu cîteva ani înainte de 1968 și avea să mai dureze, ca grupare de scriitori, alți cîteva ani după 1968, acesta a fost anul în care onirismul a fost băgat în seamă în chip oficial și nu într-un fel favorabil lui. E vorba de reacțiile pe care le-a stîrnit în presa vremii o masă rotundă organizată de revista *Amfiteatru* în 1968, la care participau Dumitru Țepeneag, Leonid Dimov, Daniel Turcea, subsemnatul și, din partea redacției *Amfiteatru*, dacă nu mai înșel, Paul Cornel Chițic. Pînă la acea dezbateră despre onirism se știa că era o încercare a celor doi semnatari ai acestei cărți, cu un aport teoretic abundent din partea lui Dumitru Țepeneag și cu un aport existențial și literar din partea lui Leonid Dimov, care încercău, n-aș spune o opoziție față de regimul literar permis de ideologia vremii, dar oricum o încercare de înnoire. Promotorii onirismului nu voiau o ieșire din realitate, cum a fost receptată inițiativa lor, ci, dimpotrivă, o adîncire în realitate. Și au văzut în dinamica onirică un instrument extraordinar de pătrundere în straturile adînci ale realului, acolo unde el nu mai poate fi deformat de false aparențe. Era o literatură a individualului și foarte puțin a colectivității, deși sonda rea pe care o presupunea era pentru comunitate. La cîteva zile după apariția dezbaterii în *Amfiteatru*, în ziarul partidului din acea vreme, a apărut un articol semnat de un ilustru critic literar care a încercat să ia în derizoriu dezbateră respectivă, incriminînd paradoxal rupea de realitate a „literaturilor”, văzînd în tentativa lor de impunere a unei mișcări literare o operă de „prostire a maselor”. Sub agresiunea respectivei reacții se ascundea, încă la 1968, simburile a ceea ce aveam să trăim cu toții din plin cu 10 ani mai tîrziu: exclusivismul ideologic. Gruparea literară a fost receptată ca primejdioasă, tocmai pentru că în ea se regăseau oameni tineri care puteau să modifice orizontul de așteptări al publicului, al scriitorilor. Ca de obicei, oamenii au fost din nou „sub vremuri”. Fiecare a cedat în felul său. Unii, ca Dumitru Țepeneag, au ales calea exilului. Alții au ales o cale cu totul particulară în istoria literaturii acelor vremi. Mă refer la Virgil Mazilescu, la Daniel Turcea, care au devenit incomunicabili. Alții și-au văzut mai departe de literatura lor, și mă gîndesc la Leonid Dimov. Alții s-au gîndit că, dacă tot e omul *sub vreme*, de ce n-ar fi și *cu vremele* și au trecut de cealaltă parte a baricadei.

Important este că mișcarea aceasta a existat, că texte din lucrarea publicată azi sînt texte publicate atunci, în diverse

Onirismul – o aprofundare a realității

reviste, dar asta vine să dovedească un lucru care n-ar trebui să ne fie convenabil, anume acela că, atunci cînd dorința de a rămîne ferm în ceea ce crezi e puternică, obstacolele pot fi învinse. Cenzură era și atunci, dar felul în care știa să lupte Dumitru Țepeneag, pentru că el era luptătorul de acolo, nu Leonid Dimov, care era poetul, s-a impus.

O alternativă la tradiția realistă

Anii au trecut, despre onirism nu s-a mai spus nimic. Oniricii noștri (Dumitru Țepeneag, în proză, Leonid Dimov, Virgil Mazilescu și Daniel Turcea în poezie) n-au izbutit să se transforme într-o rețea. După 1990, îmi amintesc că am încercat o recuperare a momentului oniric. Se punea și se pune și azi problema recuperării literaturii române postbelice. Încercări de producere a alternativelor

Sper să fie o carte bună, pentru că puțini scriitori sînt atît de convenabili spiritului critic așa cum e Țepeneag. Scrisul lui Țepeneag incită, pentru că e întotdeauna un scris strategic. El nu scrie lăsindu-și imaginația să curgă. La el, absolut orice rînd este gîndit.

DAN CRISTEA: Perioada în care a apărut mișcarea onirică este și perioada cînd apar cîteva cărți mari, și de autori români, și de autori străini. Printre ele, aș menționa tocmai cartea lui Auerbach – *Mimesis* –, care pune sub semnul întrebării realismul european, și marea carte la care lucra Dumitru Țepeneag în acea vreme – este vorba de Albert Béguin, *Sufletul romantic și visul* – care este o carte despre tradiția onirică în literatura europeană, în special în secolul XIX și începutul secolului XX. Cred că acea carte a avut un mare impact și asupra lui Dumitru Țepeneag, traducătorul ei, și asupra lui Leonid Dimov.

la linia și tradiția realistă s-au mai făcut, și chiar cu mare succes. Și Camil Petrescu, și Hortensia Papadat-Bengescu, și M. Blecher au încercat să producă această alternativă la linia realistă a prozei românești, care era extrem de puternică. În anii '60, în acel moment de pseudo-liberalism, deja se făcuse un lucru extrem de important de care puterea nu avea nici un fel de „vină”, pentru că forța scriitorilor a determinat aceasta – promoția '60: Nichita Stănescu în poezie, Nicolae Breban în proză. Ei deja dinamitaseră baza construcției artificiale pe care, vreme de 10 ani înainte, regimul a încercat să o *toamească*, nu s-o *intocmească*, pentru literatura română. Eu aș lega apariția momentului oniric de existența acestor doi piloni ai literaturii române în anii '60 – Nichita Stănescu în poezie și Nicolae Breban în proză. Nichita deja forțase barierele poeziei, dar barierele prozei nu au fost forțate pînă la Breban, linia tradiționalist-realistă fiind predominantă cu succese mari. Era foarte greu să treci peste Marin Preda, care era exponentul cel mai important al liniei realiste, pe care presupun că Dumitru Țepeneag a încercat să o ducă mai departe. Nu-mi era nici mie clar ce avea să fie onirismul; recunosc că am intrat în acea dezbateră dintr-un fel de frondă față de ceea ce se întîmpla în jur și pentru că intuiam în ei acea *altceva* care constituie pînă la urmă alternativa la *orice*. Ce aș vrea să vă mai spun este că, de curînd, un tînar studios de la Cluj a adunat aceste texte, Corin Braga, într-o carte. Nici ea nu apare cînd ar fi trebuit să apară. Ea a fost predată în editură de mulți ani, a apărut numai după ce domnul Dan Cristea și-a luat inima în dinți să preia editura *Cartea Românească*.

Cred că ar fi trebuit ca prozatori, istorici, critici literari, în primul rînd, să ne strîngem la *Uniunea Scriitorilor* și să avem o discuție critică despre momentul oniric, care să nu fie numai o simplă evocare, ci să aibă și o perspectivă, în vederea unui „ce” posibil. Dumitru Țepeneag a devenit și subiect de exegeză critică, datorat tinărului Nicolae Bărna.

parte din generația '80.

Ce m-a șocat pe mine în jurnalul parizian ținut cu începere din 1970, cu intermitențe, pînă prin 1978, este faptul că, într-o Franță dominată foarte tare de stîngism, vine un român la Paris (eu zic că vine o conștiință) și, în ciuda acestor cîntece de sirenă ale stîngii franceze, puternic stipendiată, de altfel, de Moscova, tînarul Țepeneag, la nici 30 de ani, se păstrează lucid, ba chiar și încearcă să lupte cu această caracatiță. Acest lucru într-un context în care nu a părăsit încă meteoritul numit Soljenitin, cu *Arhipelagul Gulag*, care a căzut ca un Tungus în balta stătută a conștiinței occidentale. Pe mine m-a tulburat această luciditate a unui român care, chiar și într-o epocă pseudoliberală (încă nu apăruseră *Tezele din Iulie*, la noi), știe să rămînă lucid. Nu există numai o luptă politică a insulei, a omului Țepeneag, ci și o bătălie de o cîștișă teren în planul cunoașterii imediate a filosofiei occidentale, a marilor esești occidentali.

GABRIEL DIMISIANU: Nu știu de existența unei mișcări estetice independente și opuse esteticii oficiale, realist-socialiste din acei ani, care să se fi afirmat cu atîta coerență și percutanță – în una din țările cele mai terorizate de comunism, ca mișcarea onirică. Pentru că și acea liberalizare era relativă în raport chiar cu situația din Uniunea Sovietică în perioada post-hrușcioviană. Acești tineri erau inteligenți, simpatici, inventivi, erau exponenții unui vizibil „nou aer” și al unui spirit de independență și de insurgență. Ei creau în jurul sentimentului – și Țepeneag în primul rînd – unui om liber care, în acea atmosferă de constrîngere, se mișca după voia lui și provoca multe situații incomode pentru oficialitate. Una din ele s-a petrecut chiar în această sală. Ne amintim de celebra întîlnire cu tînarul secretar al UTC Ion Iliescu, care stătea chiar pe locul pe care stă acum Țepeneag și care prezida o întîlnire cu tinerii scriitori. Chiar venirea lui în această sală a fost un gest de liberalism. Nu a fost o ședință de demascare sau de îndoctrinare. Unii erau conformiști și îl tîmniau, alții, nu. Printre care, Țepeneag în primul rînd. Și Nicolae Breban a vorbit, și Vintilă Ivăneanu, unul dintre spiritele cele mai vii ale acestei grupări și cu care Dumitru Țepeneag se certa mereu, fiind totuși foarte buni prieteni.

DUMITRU ȚEPENEAG: Le mulțumesc prietenilor pentru evocările lor. Îi mulțumesc mai ales lui Dan Cristea pentru efortul editorial făcut, celor din sală și altora care nu sînt aici, dar cu sufletul și spiritul sînt alături. Cred că, în cetelul cu incetel, vor ieși la iveală lucrurile de atunci, se va scrie despre ele și, în definitiv, ne vom da seama că nu avem de ce să ne fie atît de rușine, nouă, tuturor scriitorilor români sau majorității lor, pentru acei ani.

Pagină realizată de Alice Taudor

MEMIRA

Philip José Farmer LUMEA FLUVIULUI PLANUL MISTERIOS

Cei doisprezece eroi, cunoscuți din volumele anterioare, își urmează drumul lung și presărat de întîmplări și întîlniri neașteptate, căutând să ajungă la izvoarele fluviului și să-i descopere pe necunoscuții etici, nevăzuții creatori ai „Planului misterios” al acestei reînvieri de proporții.

K.W. Jetter VĂNĂTORUL DE RECOMPENSE 2

K.W. Jetter a fost salutat de critica mondială drept ummașul literar al lui Philip K. Dick, autorul *Vânătorului de recompense*, primul roman publicat în colecția Nautilus.

Comenzi: C.P. 26-38 București

